

Meridia

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 10

Barcelona, 18 de març del 1938

Preu: 50 cèntims

PANORAMA DE
LA SETMANA

L'ANEXIO D'AUSTRIA I LA SITUACIO D'EUROPA

CAP DE SETMANA

DAVANT
L'ESPANYA NOVA

Austria, la petita Austria, ha estat víctima de la follia temible de Hitler. El cop era previst, malgrat les negociacions diplomàtiques d'aquests darrers dies, i l'oposició de Mussolini; manifestada reiteradament.

En l'acció de domini europeu inicia-

ha anexionat Austria i, malgrat tractar-se d'un fet consumat, les grans potències europees es limiten a protestar per via diplomàtica, com si l'exemple d'Espanya — el tràgic exemple d'Espanya — no parlés amb més eloqüència que tota la diplomàcia mundial.

Ara bé: en el cas concret d'Austria, quan Hitler imposà a Schuschnigg la formació d'un Govern amb la participació del nazi Seiss Inquart, traïdor a la seva pàtria, quedava determinada la sort del país. Hitler havia dictaminat l'anexió d'Austria, preparant el terreny de manera que no pogués sorgir la més mínima reacció a l'hora de consumar el fet. I així ha estat, degut a la passivitat d'Anglaterra i de França, que creien poder desfer l'eix Roma-Berlin a base d'unes converses que nasqueren fracassades.

Quan Mr. Eden dimití, segur del que havia de succeir si no s'imposava la política europea de fets contra fets, Anglaterra tenia l'obligació de canviar el rumb de la nau en la qual navegaven els destins de l'Europa central i, possiblement, de tot Europa, el timó de la qual està a les seves mans. No ho féu per por o per l'afany d'atraure Itàlia a una acció conjunta amb França i la pròpia Anglaterra. Chamberlain ha cregut que la situació actual d'Europa, amb l'impuls abassegador dels Estats totalitaris, podia tractar-se com un afer comercial i esperar que Hitler i Mussolini es veiessin obligats a recórrer al capital britànic per a imposar-los la voluntat de Londres i de París.

Però Chamberlain s'ha equivocat. Roma i Berlin arriben a Londres i a París per camins de violència i emparant-se en fets consumats, que cal reconèixer com a tals per a iniciar unes negociacions en les quals ocupen lloc preminent els fets d'Espanya. I d'aquesta manera cauen a la rateta, en lloc dels dictadors, per a caçar els quals havia estat parada, els mateixos caçadors.

Davant d'aquests fets, la reacció de les democràcies es produeix, potser amb excessiva lentitud. França i Anglaterra es preparen a retornar cop per cop, o sigui emprar els mètodes que els mateixos dictadors ens ofereixen: respondre les violències amb violències i parlar les provocacions amb l'efectivització d'un pla de campanya en favor de la restauració de la força invencible de les democràcies que tingui com a base els fets i la força dels fets.

El panorama general d'Europa està, avui, pendent de la tragèdia espanyola i de l'anexió austriaca. L'un i l'altre són motiu de reflexió per a qui no pretengui, en nom de la democràcia, posar-se al servei del feixisme. Si Chamberlain vol, realment, parlar la ruta ascendent de l'eix Roma-Berlin, no té altre camí que el de destruir els fermentos feixistes de l'Espanya heroica que lluita i que es sacrifica — amb el més gran dels sacrificis, que és el de la sang — per la pau d'Europa i per la llibertat de les petites nacionalitats europees, amenaçades de mort després del drama íntim que ens ofereix el cas d'Austria.

La preocupació de destruir les possibilitats combatives de l'eix Roma-Berlin ha de passar a segon terme. És molt possible que, sense alimentar-ho massa, sense tirar massa llenya al foc, i deixant que els fets es succeeixin en el si de la comunitat Hitler-Mussolini, la ruptura de l'eix es produeixi a conseqüència dels fets d'Austria; però això queda, actualment, a segon pla, puix que, per damunt de tot, hi ha l'interès general — que ha d'ésser interès particularíssim per a les democràcies — que la qüestió espanyola no hagi de discutir-se, després, com un altre fet consumat. Aleshores si que França i Anglaterra haurien caigut definitivament a la rateta. Malgrat la tardana reacció britànica i malgrat la reacció francesa que representa la constitució del nou Gabinet.

Mentre Hitler proclamava l'«Anschluss» i es declarava Cap de les forces armades austriacques, a França es produïa la crisi ministerial que ha estat solucionada amb un segon Govern Blum.

Blum, en atenció a les circumstàncies actuals — difícils per a Europa i directament amenaçadores per a Txecoslovàquia —, intentava formar un Govern nacional. No ha estat possible aquesta solució, però el seu primer Govern. De l'any 1936 ençà han passat moltes coses i substancials en la vida política d'Europa. No hem d'enumerar-les, perquè les que han passat, estan en la consciència de tots i de tots reclamen un esforç que permeti de parer l'envestida de l'eix Roma-Berlin, la continua provocació del qual deixa en molt mal lloc el prestigi de França i d'Anglaterra.

ble aquesta solució, però el que ha constituït a base del Front Popular ha d'ésser una garantia del redreçament col·lectiu de les democràcies.

Avui, després dels esdeveniments importantíssims que han trasbalsat l'Europa central i dels quals ningú no

L'INTERMEDIARI QUE EMPRA HITLER, SEISS-INQUART

pot al·legar ignorància, Blum no pot oblidar l'experiència del seu primer Govern. De l'any 1936 ençà han passat moltes coses i substancials en la vida política d'Europa. No hem d'enumerar-les, perquè les que han passat, estan en la consciència de tots i de tots reclamen un esforç que permeti de parer l'envestida de l'eix Roma-Berlin, la continua provocació del qual deixa en molt mal lloc el prestigi de França i d'Anglaterra.

En les presents circumstàncies, la formació del segon Govern Blum, té dues significacions essencials: o que França ha volgut donar una sensació de fermesa de cara a l'exterior, resol la crisi per a provocar-la més tard, o que la veïna nació s'ha adonat del que es juga a Espanya i s'ha decidit a emprendre una política seriosa de fermesa i de viva reacció patriòtica que posi fre a les contínues violacions de l'eix Roma-Berlin.

La permanència de Paul Boncour al ministeri d'Afers Estrangers, sembla ésser una garantia d'aquest darrer propòsit, el qual no han de passar gaires dies per a veure'l confirmat.

En tot cas, sembla afirmar aquest mateix propòsit, la declaració feta per Chamberlain a la Cambra dels Comuns, i segons la qual Anglaterra no podia donar altra resposta a la violació d'Austria — fet consumat que encara pot provocar serioses reaccions diplomàtiques — que retornar de nou al respecte a la llei i a la Societat de Nacions i els seus principis. Si més no, aquesta afirmació permet esperar una reacció efectiva de les democràcies, en benefici de la pau d'Europa.

Sigui com sigui, però, la realitat present diu clarament al món: Austria ha perdut tota possibilitat de redreçament nacional, en caure en mans de Hitler; però l'ambició italiana — l'ambició de Mussolini — deixa oberta l'única porta que podria permetre l'accés de les democràcies a la terra envaïda. Això, però, és un simple fet anecdòtic que cal deixar que realitzi el temps. Avui, ara, en aquests moments apressants, el fet essencial, l'acció en curs de l'eix Roma-Berlin, és la d'Espanya. ¿Deixaran, França i Anglaterra, que el que ara és una simple amenaça, sigui, demà, una tràgica realitat?

Espanya s'hi juga el present. Anglaterra i França s'hi juguen el futur. Elles tenen la paraula. Nosaltres, de moment, lluitem amb tot el braó de la nostra fortitud i de les nostres conviccions, per tal d'evitar que Espanya pugui ésser tractada com Abissínia i com Austria!

Manuel VALLDEPERES

Elts escriptors catalans de la meua generació hem viscut, hem pensat i hem escrit d'esquena a Espanya. El fet és incontestable. La nostra primera joventut — aquella hora greu i confusa de la vocació — coincidí amb els anys sòrdids de la dictadura de Primo de Ribera. I aquell fet polític i social aguditzà en nosaltres el natural desinterès vers les coses d'un Estat, enemic secular del nostre país i de la nostra cultura.

A despit de la nostra educació espanyola, a despit de l'Escola i la Universitat, on ens familiaritzaren amb els clàssics castellans; malgrat que les nostres lectures primeres i, en alguns casos, els nostres primers assaigs literaris foren en la llengua germana, un impuls poderós de reacció, una força atàvica, invencible, ens allunyava de l'horda grassa i exuberant de la literatura espanyola, mentre ens menava i ens mantenia a la feixa exigua i àrdua de les lletres nacionals.

Doncs bé; per la meua banda, crec que ha arribat l'hora d'una confessió pública. Sense rubor, declaro que aquella actitud extrema i rotunda de desatenció envers el riquíssim fenomen de la cultura espanyola, implicava una confusió i una injustícia palesa. Confrontem Espanya — aquesta entitat múltiple i fecunda, aquesta mare inexhaurible i sovint prodigiosa fins a la follia — amb la seva ombra sinistra, negra i llefiscosa; confrontem el poble espanyol amb la tribu desnacionalitzada que l'ha governada anys i segles.

Nosaltres hem estat sempre — i som encara — antimitlitaristes; nosaltres hem estat tothora enemics de la pederàsteria i de la mala retòrica; abans i ara, hem estat i som detractors del dandisme, dels privilegis de casta o de sang i de les magistratures exercides jutgendosament amb aires de colonitzadors. I tanmateix, hem hagut de veure i sofrir durant anys inacabables, a la caserna i a les aules, als salons i als tribunals, i en els anomenats temples de Déu, com aquests mals, aquests viciis, eren practicats i exhibits entre nosaltres mateix que virtuts insignes per gent de parla castellana.

Però advinqué la República, preludi de la transformació radical de la vida peninsular, i amb ella, el reconeixement de la nostra autonomia política, que implicava l'acceptació de la nostra personalitat espiritual, de la cultura catalana. I l'actitud canvià de seguida. Poguérem adoptar, aleshores, una posició de cordialitat, perquè havia estat fet a l'altra banda un doble moviment d'intel·ligència i de justícia. Car sense un fons d'intel·ligència i de justícia, l'amor entre els homes com entre els pobles sempre serà passatger i estèril.

I esclatà la guerra civil. Aquesta experiència cruenta i dolorosa — i tanmateix riquíssima de futur — que ha fet muntar a la superfície l'Espanya que dormia, o sofria, encadenada i sòpita, davall una estructura politico-social artificiosa que afeixugava la carn viva del poble. I amb la guerra ha arribat l'hora suprema de la nostra vida; l'hora d'adonar-nos que abans de catalans som treballadors del pensament lliure, que abans de treballadors intel·lectuals som homes. I com tothom que té ulls a la cara, hem vist que en aquesta lluita aferrissada, no defensem tan sols la terra, la sobirania i l'honor nacionals, sinó el dret de sentir, de pensar i de viure com a homes lliures.

I ha estat amb una joia immensa — enmig de la sang i les llàgrimes d'aquest temps lamentable — que hem sortit del nostre nacionalisme estricte — mesura feble i insuficient per als nostres sentiments d'ara — tot allargant els braços als nostres germans de les altres terres hispàniques, els quals, fent-nos honor, han esdevingut hostes de Catalunya i han acceptat sense reserves la nostra solidaritat activa.

Els combatents de reraguarda no podem oblidar que, al front, espanyols i catalans lluiten, colze contra colze, per una causa mateixa.

Joan OLIVER

L'EX-CANCELLER SCHUSSNIGG

da conjuntament per Roma i Berlin, hi havia una petita divergència: la possessió d'Austria. De tal manera, que la nació vaticanista, reaccionària i feixitzant de Schuschnigg, continuadora de la política d'anihilament esquerrista de Dollfuss, signà la seva pena de mort en decantar-se obertament cap Itàlia, de la qual era protegida.

Hitler i Mussolini, Itàlia i Alemanya, creen l'eix Roma-Berlin per tal de dominar Europa i inicien la seva obra criminal a Abissínia, que continuen, després, a Espanya, posant-se al servei de Franco o, potser millor, posant Franco al seu servei. Mentrestant, però, Itàlia festeja massa obertament Austria, i Hitler, que es troba obligat pel programa nacional-socialista a reconstruir l'Imperi germànic, es posa a l'aguait: Austria serà alemanya, malgrat els acords de neutralització que hi ha entre Hitler i Mussolini.

Austria, protegida per Itàlia i impulsada per aquesta, creu en la possibilitat de mantenir la seva independència, ajudada per Mussolini; però davant el fet consumat, Itàlia calla i deixa el canceller Schuschnigg amb el plebiscit plantejat, que per a Hitler és una provocació. I en nom d'aquesta provocació, que deixa Schuschnigg en situació difícil davant el món, Alemanya perpetra l'anexió de manera oficial i sense que es produeixi cap mena de reacció per part de les potències democràtiques.

El cert és, en el cas de l'anexió austriaca, que les democràcies de l'Europa central es trobaven deslligades completament d'Austria, degut a la seva condició vaticanista, antidemocràtica, essencialment feixista, que l'obligava a posar-se als peus dels dictadors totalitaris. Si el fet de la invasió d'Austria no significués altra cosa que la pèrdua de les llibertats d'Austria, ben poca cosa ens obligaria a reaccionar, entenent que el fet consumat hauria estat un fet consentit; però darrera de l'anexió austriaca hi ha una provocació a Europa i, més concretament, a les democràcies europees, que no pot passar sense una resposta adequada.

I què fan, situades ja en aquest cas, França i Anglaterra? Com reaccionen? Altra vegada les vacil·lacions, les converses diplomàtiques i el tradicional deixar fer. Aquesta política suïcida que ens ha portat a la caòtica situació d'avui, en què el desig de conculcar la guerra costi el que costi, deixa pas a la política dels dictadors que consisteix a contrarestar les paraules amb els fets.

Itàlia portà a terme la invasió d'Abissínia i les protestes sorgiren quan el fet ja era consumat. Ara Alemanya

IMPRESSIO A LONDRES, PER GUASP
— Ja has vist a Viena el pa que s'hi dona!

L'ENTENTE BALCANICA

Passarem avui revista als resultats de la Conferència de l'Entente balcànica, celebrada a Ankara, la moderna capital de Turquia, durant els dies 25, 26 i 27 de febrer.

Constitueixen l'Entente balcànica: Turquia, Romania, Grècia i Iugoslàvia. La nova Turquia és filla d'aquell moviment, regenerador, democràtic i nacionalista, que va culminar en l'Assemblea constituent que el 20 de gener de l'any 1921 va votar la nova constitució, atribuint tot el poder al poble. En el primer de novembre de l'any 1922 l'Assemblea va abolir la monarquia, i en el 2 de març del 1924, el Califat, i amb ell, el poder espiritual de l'Església otomana. Mustafà Kemal Paixà, caràcter extraordinari que presidia l'Assemblea, comanava també l'exèrcit que va derrotar els grecs l'any 1922, els va foragitar de Smirna i es convertí, en poc temps, en l'àrbitre dels destins del vell Imperi, el qual, per la constitució d'octubre del 1925 es transformà en República de tipus ultramodern. Un codi civil semblant al de Suïssa, unes lleis penals copiades de la Itàlia liberal i culta, i un codi econòmic extret de la gloriosa Alemanya de Weimar, han donat a Turquia una fesomia tan distinta de la que tenia en començar el segle XX, que, avui, són molts els esperits enyorancats que giren els ulls vers l'Anatòlia, i reclamen per les potències de primera línia una figura completa i brillant com la del inflexible i incomparable Atatürk.

Cal reconèixer, però, que Turquia gaudeix d'una dictadura. La frueix també Romania amb el seu rei Carol, que va abdicar l'últim dia de l'any 1925 i va fer la seva reaparició el 30 de juny del 1930, restituint-se al tron. L'única diferència és que tot el que ha anat guanyant Turquia en llibertat, en drets i en modernitat, Romania ho ha anat perdent sota la fèrula d'aquest rei d'opereta, que el dia 27 de febrer promulgava la nova constitució, votada per 4.297.581 electors, que, contra la valentia de 5.483, renunciaven les llibertats civíques i la sobirania popular. Registrem, de passada, els esdeveniments que han fet de bresol a la nova constitució dictatorial: 20 de desembre, eleccions generals i derrota del govern; 28 de desembre, formació del ministeri feixista de Goga; 18 de gener, dissolució del Parlament; 10 de febrer, dimissió de Goga i constitució del gabinet presidit pel patriarcat Miron Christea; 21 de febrer, publicació del text de la nova constitució, preparat en sis dies, i el 24, plebiscit general, amb el resultat conegut. Tot un poema, un record de velocitat, i un poble obliterat i vençut.

Grècia és un altre «cas». Des de l'abdicació del rei Constantí, el 27 de setembre de l'any 1922, fins a la proclamació de la República, el 25 de març del 1925, els plebiscits i els canvis estaven a l'ordre del dia, i donaven els resultats més contradictoris. Jordi II, destronat el 17 de desembre de l'any 1923, vivia ignorat i pobre a Londres, quan el 10 de setembre del 1935 el President de la República dimiteix el càrrec, i el 10 de l'octubre venint, Condylis assalta el poder, dissol l'Assemblea Nacional i convoca un altre plebiscit, que dona per resultat la restitució de Jordi II al tron de Grècia el dia 23 de novembre del 1935. Les promeses d'aquest rei, de sostenir el règim democràtic i representatiu, cristal·litzaven en la dictadura militar proclamada el 5 d'agost de l'any 1936 i que avui, encara, manté el poble grec sota el seu jou.

Iugoslàvia fou la que va iniciar l'etapa dels reis dictadors. Alexandre, l'unitarista, el 6 de gener del 1929, va suspendre la Skupstchina, i, enemics, la constitució, i es va declarar únic governant i únic legislador. Per decret del 3 d'octubre d'aquell any va desaparèixer el Reialme dels Sèrvies, Croates i Eslovens, i va néixer Iugoslàvia, desconexant l'autonomia i la personalitat dels antics pobles. El 3 de setembre de l'any 1931 va donar per final la seva dictadura personal, promulgant una nova constitució que ni es va prendre la molestia de sotmetre a plebiscit. Alexandre fou assassinat el dia 9 d'octubre del 1934, a Marsella, amb la complicitat dels feixistes italians, i avui, el president del Consell de Ministres iugoslau, el fust Stoyadinovitch, retribueix aquella gràcia col·laboració feixista reconeixent la conquesta d'Abissínia i fent de comissionista de Mussolini en les deliberacions de l'Entente balcànica.

No és cap secret que Turquia no es vol singularitzar, perquè té comptes pendents amb França i la Gran Bretanya, ferides que aquests Estats saben tractar amb alguna delicadesa i que, possiblement, arribaran a pellar-se. Itàlia, però, no va voler prendre part a la Conferència de Montreux, del juliol de l'any 1936, per a la fortificació dels Dardanels, ni ha volgut ratificar la convenció, malgrat les invitacions que li ha fet Turquia. Itàlia reté les catòrzes illes del mar Egeu i del Dodecanes, que va prendre a Turquia l'any 1912, quan va apoderar-se de la Tripolitània i la Cirenaica, i, per bé que el problema interessa més a Grècia i és aquesta nació la que reivindica la sobirania de les illes, Turquia sap que Itàlia és un mal veí i que té l'illa de Rhodes ben fortificada. Ni Turquia, ni Grècia, ni Iugoslàvia, tenen motius per a entènnir-se davant de les espatotxades feixistes. Què cerquen, doncs, amb

el reconeixement de la conquesta d'Abissínia?

Probablement el mateix que Holanda i el mateix que Bèlgica — Bèlgica! —, que està a punt de cometre aquesta fella, amb l'aprovació de la majoria del Partit Obrer: servir els designis del capitalisme internacional i preparar el cop final de la Gran Bretanya i França. Evitar la guerra? No. Passar la llum a totes les protuberàncies socialistes i isolar la U. R. S. S. Ho hem dit més d'una vegada i ens cal repetir-ho: la trama és vella, i si la U. R. S. S. no tingués bons diplomàtics, els capitalistes europeus haurien fet ja molt de camí. Per això les potències balcàniques treuen la cara, i per això, actes i resolucions com les de l'Entente, no promouen sorpresa ni aldarull. Però es va dibuixant el perfil de la fosca confabulació que la sagacitat soviètica, i la decisió i heroisme del poble espanyol, han fet avortar, i que fins porten aparences de saldar amb benefici. Qui sap si, amb tot i haver reconegut el gran Imperi feixista, els pobles de l'Entente balcànica es trobaran lliurant, abans de gaire, al costat nostre?

M. SERRA I MORET

Lluís Capdevila

amb el seu gest l'honor del republicanisme català; d'homes que deixaven la ciutat, la llar, la mare, l'esposa, els fills, que ho deixaven tot per a anar a defensar amb les armes a la mà la llibertat i la dignitat d'un poble que prefereix morir lliure que no pas viure esclau.

En un vagó de segona, l'únic vagó de segona — destinat a l'oficialitat però compartit democràticament amb els

TEATRE EN EL FRONT DE GUERRA

La nit del 8 de setembre del 1936, sortien de Barcelona les columnes «Macià-Companys». Les columnes «Macià-Companys» eren integrades per un estol d'homes — d'homes de divuit a cinquanta anys — que, segons la bella i justa frase del meu amic Angel Samblancat, salvaven

perduts Pérez Salas, Monclús, Garcia, Bosch — ja els tornarem a trobar! — la col·laboració amb Moles i, per tant, l'amistat, s'havia d'accentuar.

Joan Moles, físicament, és un home alt, magre. Fa l'efecte, a primer cop d'ull, d'ésser un xic aspre, un xic sorrut, un xic esquerp. Res, però, més lluny de la realitat que això. Joan Moles és tot el contrari: un home obert, franc, simpàtic, bon conversador, bon amic, bon treballador. Si no hagués estat així, si no hagués reunit aquestes condicions, aquestes virtuts, les columnes no haurien donat l'exemple de disciplina que han donat.

Tot això ve a tomb perquè, com hom ha fet en altres fronts, jo he volgut que els nostres soldats tinguessin el seu teatre de campanya. En pobles i ciutats de la segona línia hi havia, de tant en tant, espectacle de cinema i de varietats: films cursis i ensucrats, odio-

sament burgesos, i cupletistes que explotaven la més vil pornografia. Alguna vegada s'arriscava una Companyia i representava alguna sarsuela, algun melodrama de la més infima qualitat.

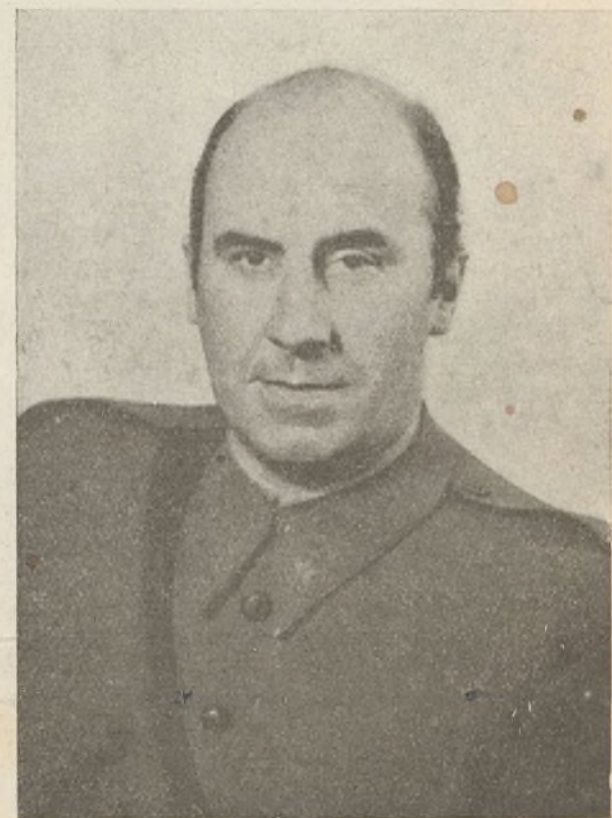
Llegint un drama de Joan Merli, — *Fang a les ales*, obra d'un autèntic contigut revolucionari que no comprèn com no ha estat representada en els escenaris barcelonins — vaig pensar en el Teatre de Campanya. Ja que en el teatre de la ciutat — que seguia, com si no hagués passat res, arrapat a la tònica burgesa de sempre — no es representava aquesta bona obra de Joan Merli, nosaltres la representaríem a les trinxeres. I me'n vaig anar, creient haver fet un gran descobriment, a exposar el cas a Joan Moles.

Joan Moles m'escoltà, somrigué, tragué d'un calaix una carpeta.

I digué: — Jo també hi havia pensat. Mireu. — I obri la carpeta i m'ensenyà plànols d'un escenari desmuntable, projectes de decorats, llistes d'obres ja escrites, indicacions de temes per a obres que s'haurien d'escriure, etc.

— Lastimosament — segueix dient — no hi ha gaire material. Els nostres autors es veu que no senten la revolució ni la guerra, car segueixen fent el sainet de sempre, la comèdia blanca de sempre, el drama purament anecdòtic de sempre. Confio, però, que no tots els autors catalans han de creure que no ha passat res i alguns d'ells sabran posar-se a to.

«Teatre revolucionari» no vol pas dir, precisament, aquell teatre mitjà, nesc i deplorable a base de capellans dolents que roben herències de les vidues beneïtes i burgesos que s'entenen amb la mecanògrafa i li fan una

JOAN MOLES

criatura, etc., etc. «Teatre revolucionari» és *Donago Tonka*, de Jules Romains, i *Topaze*, de Marcel Pagnol. Teatre revolucionari és inquietud, lluita, nova intel·ligència, nova moral. Vós em parleu d'una obra de Joan Merli, que no conec. Va bé. Ací en tinc tres més: *La carterà* i *L'epidèmia*, d'Octave Mirbeau, i un diàleg entre Napoleó i Mussolini, de Michael Gold, molt original, molt interessant. El que aniria bé, però, és que els mateixos soldats, que han d'ésser els interpres del nostre teatre, en fossin també els autors. Com ells no són professionals de la literatura fària bonic, seria curiós saber, a través de la seva obra, com veuen i senten la guerra. No us sembla?

Un gest afirmatiu. Una pausa. Una cigarreta. Moles. Jo, una pipa. I segueix el bon Comissari del dotze Cos: — Cal un teatre molt especial, molt característic i que res no tingui a veure amb el teatre entre quatre parets i llum artificial. Cal un teatre aspre, nerviós, que vagi del grotesc més gruixut al patètic màxim. Cal un teatre en llibertat. Crec que farem un bon servei creant aquest teatre a les trinxeres. La moral del nostre soldat és exemplar, admirable. Hem, però, de procurar reforçar aquesta moral. Hem de tenir cura, àdhuc en guerra, de quelcom més que del fusell i les municions. El nostre soldat, en l'ordre material i en l'espiritual, és molt superior al soldat rebel. El nostre cobra deu pessetes i l'altre dos rals; va més ben vestit, més ben menjat, és tractat amb respecte i afecte, té biblioteques i escoles de campanya al seu servei. Des d'ara tindrà, a més a més, teatre. Així l'allunyem del film carrincló i de la pornografia tant del gust del camp faciós. Al feixisme no tan sols hem de combatre amb el fusell; l'hem de combatre amb el llibre, amb el teatre. Ells criden «*Muera la inteligencia!*». Nosaltres organitzem un servei de biblioteques al front. Ells tenen un exèrcit de mercenaris. Nosaltres tenim un exèrcit d'homes. Ningú no podrà negar que la diferència és ben notable.

Lluís CAPDEVILA

Aquest número
ha passat per
la censura

TXECOSLOVAQUIA I CATALUNYA

L'hostilitat alemanya, sota la qual ha viscut durant segles el poble txec, és avui més forta que mai. La nació que, de mil anys ençà, detura l'avang germànic vers al sud-est d'Europa, es dreça novament. Recobrada la llibertat nacional que va perdre en el segle XVII, eixamplades les seves fronteres històriques, constituïda en lliure República democràtica, la nació txeca és el màxim obstacle per als plans de l'Alemanya nazi.

La geografia, la història, la raça i la llengua fan sentir, en el centre d'Europa, llur influència inesquívole. Cap abstracció doctrinal, cap teoria internacionalista no ha pogut, no pot ni podrà esborrar la realitat d'una nació petita pel seu territori i pel nombre dels seus habitants, però gran pel coratge, per la seva voluntat i per la seva cultura.

Heus ací el miracle de l'ànima nacional. Un poble de 7 milions d'habitants, que és el nucli d'un Estat de 15 milions, no solament ha creat la República més democràtica del món, sinó que constitueix en aquests moments l'aturador més directe de l'Alemanya del III Reich, poderosa, ambiciosa i agressiva.

Aquest poble materialment petit, aquesta vella nació que ha obtingut novament la categoria d'Estat, mereix l'atenció, la simpatia, la lloança i l'ajut de tots els pobles lliures i de tots els homes dignes.

El poble català, que té una gran analogia de mentalitat, d'evolució, d'estructura i d'ideal amb el poble txec, segueix amb un interès cordial i profund el descabellament de la situació en el centre d'Europa. Tot donant el seu esforç i la sang de la seva joventut per la victòria damunt el feixisme que ha desencadenat la guerra a la Península, Catalunya adreça la mirada i estén els braços a Txecoslovàquia, que ha sofert la tragèdia de l'opressió i corre el perill de sofrir-la altra vegada.

Els nostres estudis sobre els pro-

blemes nacionals d'Europa ens van mostrar ben aviat que els dos pobles europeus més semblants són Txecoslovàquia i Catalunya. Tot historiant els moviments de Polònia, d'Irlanda, d'Hongria i dels pobles balcànics, remarcàvem les gran diferències que els separaven del nostre poble. A despit de l'admiració nostra per la puixança del sentiment de la pàtria en els polonesos i els irlandesos, ens adonàvem que llurs tendències divergien molt de les nostres. En altres casos, com el de Finlàndia, ens trobàvem més a prop de les direccions ideals d'aquell poble nòrdic, però experimentàvem, davant del seu cas, una sensació de doble llunyania geogràfica i espiritual. De la gran guerra ençà, els canvis de la política finlandesa han justificat aquella sensació de distància que ens produïa el país dels mil llacs.

La germanor espiritual dels txecs i els catalans ve de lluny. Històricament hem tingut sovint uns mateixos enemics. Hi ha un detall històric poc conegut que té prou significació per a ésser posat de relleu. És el següent: aquell Ferran el d'Antequera que, usurpant la corona catalano-aragonesa a Jaume d'Urgell, va iniciar el camí de la decadència i de la submissió de Catalunya, era un enemic dels txecs i de llur heroi nacional Joan Hus, que lluitaren, a principis del segle XV, per la llibertat de la consciència humana i per la independència de la nació. Existeix, en efecte, una carta de Ferran I a l'emperador d'Alemanya Segimon, en temps del famós concili de Constança, en la qual el primer comte-rei de la dinastia castellana parla de Joan Hus amb mots d'odi i atia l'emperador perquè procedeixi implacablement contra el màrtir txec, que va ésser condemnat a la foguera.

A aquest antic record històric, podem afegir, com a prova de la germanor txeco-catalana, un discurs que setmanes enrera pronuncià Eduard Benes, president de la República txeca.

Apa.

EL JAPO. — Europa està madura: em donarà la feina feta.

PER LA NOSTRA DEFENSA

En el plet que tenim plantejat davant el món i contra un enemic, hem de tenir present que hi concórren els mateixos fets i circumstàncies que en una causa criminal. Sols hi ha una diferència, i és que, en el nostre cas, l'agredit s'ha de defensar, en lloc de limitar-se a acusar.

Hem de considerar que val més, per a vèncer, el criteri moral, els fets i la vida dels qui menen la causa i d'aquells a favor de qui es mena, que no pas tota altra cosa. I que cal que els jutges — en el nostre cas, les grans potències — aprovin la nostra actuació, alhora que desaprovin la dels nostres adversaris, obtenint, amb això, que la voluntat d'aquells davant qui hom actua, es derivi francament i favorablement envers els que fan la defensa i d'allò mateix que es defensa.

Cal donar mostra, al costat de la fortalesa invencible dels nostres mitjans combatius, de la millor noblesa; així com també cal demostrar que no sols governem en els fronts de combat, sinó també a les ciutats i als pobles.

Desgraciadament, no som en el temps en què l'oratoria pugui empenyer l'ànim dels jutges, de guisa que ens estimin, o ens oïdin, o ens desitgin pitjor mal, o ens vulguin salvar. És quasi solament els fets d'armes que poden modificar els sentiments dels que, als fons tenen a les seves mans la resolució d'aquest tràgic problema nostre.

En els raonaments, escrits i orals, que es fan en defensa nostra, es posa, en primer pla, el fet que, si els jutges, orbes al Dret, cometessin injustícia, a no tardar la seva resolució injusta recauria en ells mateixos; car, ben clar és que aquells que ahir i avui han comès el delicte d'agredir-nos, demà agrediran els mateixos jutges.

Aquests dies, el món — Anglaterra, França, Estats Units... — ha posat les veles de cara a la banda on el vent fa el buf més favorable al nostre Dret. Bé és veritat que a casa nostra hem tret, en gran part, els impediments que en els primers temps de guerra i de revolució havíem posat i que destruïm el lliure pas dels bons vents. La nostra actuació d'endegament de les coses i dels problemes ha fet molt a favor de la causa que defendem.

Ens hem de doldre, tenint en compte el bé públic, del sentit particularista, que en certes hores del temps que hem viscut, han tingut uns sectors d'opinió, això ha provocat — no es pot dubtar —, un dels motius que els jutges — fixem-nos bé que no diem mai justícia — han aprofitat el compliment d'un deure i és que a ells els interessava no pas afavorir un sector d'opinió d'un poble agredit, sinó tot aquest poble agredit.

Hem de maldar a fer veure que en la cosa que defendem hi ha gran honorament i utilitat, no sols per a nosaltres mateixos i la cosa defensada, sinó també per al món sencer, llevat dels qui actuen com a éssers no humans.

Hem de pensar que els jutges són homes com nosaltres i que els és molt més bo esperar, per a fer-los obrar en justícia, el mal que a ells els pugui pervenir que no pas la raó que nosaltres poguem posseir.

No hem de témer, car no s'ha de recórrer a exagerar els fets que ens succeeixen, perquè són de tal greuges, que tota exageració fora minvar la seva importància. Els que han vingut a recórrer la nostra terra en aquest temps, s'han convençut molt més de la raó que és amb nosaltres per allò que han vist que no pas pels discursos que hagin pogut sentir.

Nosaltres no podem permetre que l'estranger ignori res d'allò que ens ha succeït en aquest temps; car si l'estranger és home raonable, donarà molt més valor a l'esforç que hem fet per a redreçar-nos i reorganitzar les coses que la traïció d'unes i la incompetència d'altres va desballestar.

Tenim el plet sobre la taula, però a cada moment podem usar del dret d'aportar noves proves. La millor prova a aportar és l'endegament de les coses i el retorn a la normalitat de les coses que han pogut sortir-ne.

Si volem que el món respecti el nostre dret, bé cal que a casa nostra el respectem també. Si així ho fem — i els nostres governants procuren fer-ho aportant bones proves a la nostra defensa.

Això és tot, i per la causa que a tots ens pertoca, bé cal esforçar-nos a millorar la defensa del plet que tenim incoat.

Marc-Aureli VILA

RECOBRAMENT

Dies enrera parlàrem del desvetllar que experimenten els pobles hispànics d'ençà de la proclamació de la República, el 1931. El marasma i el conformisme als quals es trobaven sotmesos, per voluntat astuta dels poderosos, varen ésser trencats a causa del procedir abusiu d'aquells privilegiats. Les nafres obertes en la carn viva del poble, conduïren a una reacció. Sorgí el bell esclat cívic que portà la República; es registrà el desvetllament polític que convertí en ciutadans els qui no eren sinó sotmesos. S'havia donat el primer pas. La ruta a seguir era, encara, molt llarga, i l'avanç no podia fer-se amb facilitat. La guerra actual provocada per les dretes feixistes i els militars, ha permès fer progressos en el camí començat. Els ciutadans han esdevingut homes lliures — més o menys lliures —, i amb la llibertat han començat a retrobar-se.

El retrobament és lluny d'ésser complet. Un poble no es desvetlla sinó a través d'un llarg procés; cal que els ambients polític i social en els quals es desenvolupa, no presentin traves a les aspiracions de cadascú i garanteixin la igualtat, i cal també l'establiment d'una sòlida consciència de responsabilitat i de disciplina. Tota l'obra realitzada en el món, és fruit col·lectiu, i és indispensable que sigui la col·lectivitat qui regeixi els propis destins i disposi de la seva obra. Mentre no s'hagi forjat l'atmosfera propícia, no hi haurà un desvetllament total ni l'home serà prou lliure per a rendir segons les seves possibilitats.

A Espanya s'ha donat un altre pas important, però la ruta a seguir encara és llarga.

Malgrat això, poden endevinar-se possibilitats falagueres. L'experiència viscuda en els mesos transcorreguts d'ençà que començà la guerra, en els quals el poble s'ha incorporat a la política i ha tingut el control de la vida econòmic-social del país, ens ha palesat que, si bé hem vist moltes falles — procedents, principalment, d'aquells que es creien lliures perquè eren demagogs —, existien virtuts ignorades que permetran el dia de demà un destí venturos.

Gent que abans emmenava resignadament un treball obscur per al qual no es necessitava cap preparació, avui, de sobte, s'ha revelat capaç per a des-

enrotllar una feina vital i la realitza amb perfecte rendiment. Persones que duïen una vida misèria, sense aspiracions, gairebé animal, s'han interessat amb avidesa per les coses de l'esperit o per l'estudi i han mostrat que posseïen condicions gens menyspreables. Gran part del poble sent una necessitat vehement d'instruir-se, de comprendre, de fruir d'allò que abans era patrimoni d'una minoria selecta. En molts aspectes, s'ha registrat un progrés degut tan sols a la intervenció amorosa d'aquells que abans n'estaven bandejats. Cal que ens fixem en el nou esperit de les escoles i universitats, o en l'esforç colpidor i exemplar del combatent que en sortir de l'horrible infern de la batalla, posa tota la seva atenció a aprendre de l'legir i escriure, o en la creació d'institucions culturals, clubs de fàbrica, tribunes de conferenciant, etc., per part dels obrers més diversos amb la finalitat d'afermar llur incorporació total a la vida ciutadana, o, encara, en el fet que el poble considera ja una cosa seva les obres d'art que adés mirava com a patrimoni exclusiu dels poderosos.

Els que abans utilitzaven el poble per als seus interessos i per a augmentar els guanys personals, tingueren bona cura a mantenir en la ignorància aquell poble esclavitzat. Avui, s'han posat al seu abast tots els medis instructius necessaris, ja que la capacitat és indispensable per a arribar al recobriment necessari i desitjat per tothom. La tasca ha començat a fruitar. Hi ha hagut ja descobriments magnífics i profitosos; els casos seran, si es vol, poc generals, però no pot oblidar-se que la ignorància d'adés era enorme — en molts llocs, pot dir-se, bestial — i que l'ambient tot just comença a dibuixar-se. Els pobles hispànics han revelat un dot de virtuts ben ric, i això és l'important. Per al dia que el desvetllament complet s'hagi realitzat, a mesura que es progressi en el camí a seguir per a la llibertat total, així que la responsabilitat i la disciplina siguin sentides com a consubstancials amb tota obra eficaç, aquelles virtuts que ara s'han descobert, permeten augurar un bon rendiment.

J. ROURE-TORENT

ADHESIONS SENYERES

Margarida Nelken

Mira, camarada, amb els intel·lectuals es peca, generalment, de manca d'equanimitat: com es diu vulgarment, o fem curt o som excessivament generosos. O es desconfia d'ells en bloc o, en bloc també, es confia en tot quant vulguin dir els que no tenen ni obra ni conducta que avaluï les seves paraules.

I així hi haguéu que s'entusiasmà en veure un Marañón, arribista de tots els arribismes, demanar un carnet sindical, i li concedí, amb el carnet, el passaport que havia de servir-li de patent de corsari per a piratejar pels mars tèrbols de l'emigració feixista. Així hi ha hagut tants i tants desenyanys, per a l'evitació dels quals n'hi havia prou amb no deixar-se enganyar per les aparences, en contradicció flagrant amb els valors i «tombades d'americana» d'unes existències sobrerament conegudes. No n'hi ha prou amb haver escrit millor o pitjor algun llibre; amb haver aconseguit, amb més o menys justícia, un guardó científic, per a ésser home, en la plena accepció de responsabilitat, d'ètica, de decòrum en la paraula.

Ara bé, el veritable intel·lectual sap més encara: sent que la intel·ligència sense arrels és solament dialectisme, joc vacu i passatger de l'esperit; que l'obra d'intel·ligència no pot ésser mai obra de capella o de torre de marfil, perquè necessita d'amplis horitzons per tal de perllongar-se i, en fi, que la cultura que no ha de servir d'etapa i de graó a l'obra general de la Cultura, és simple gaudi individual, i no complexa la seva missió fecunda, com no pot complir-la l'onanista. D'ací la naturalitat que podríem dir «apriorística» del Manifest dels Intel·lectuals reiterant llur fèrvida adhesió al Govern de la República. D'ací l'imperatiu categòric, per a un intel·lectual d'avui,

L'EXPERIENCIA INSUBSTITUIBLE

Cada nova etapa de la vida és una nova experiència de la persona individual. No hi ha lligó més eloqüent com la de la pròpia experiència, perquè tant en exactitud com en lluminositat l'esforç de l'individu no pot tenir una sortida ni una aplicació més lògicament reeixida, si vol orientar-se en el món de les coses existents i dels actes dels homes.

L'home, però, no és una pura receptivitat, ni un aparell registrador d'impressions i de commocions orgàniques... té aquesta facultat, sens dubte; però no és l'única, ni menys encara la superior de què disposa. L'home transforma i crea. Potser, per aquesta raó, no rep mai les coses passivament, sinó que les adapta a la seva personalitat i mirant amb menyspreu el vaivé de la cosa pública, s'hagi volgut desentendre dels problemes de l'Estat i de la societat. La seva intervenció en els fets més insignificants de la vida l'ha classificat, vulguis o no, com amic o com adversari. Ell crea poder mantenir-se en el món pur de les idees, i ha esdevingut militant d'una o d'altra doctrina.

La trajectòria de la Revolució marca, encara, un segon caràcter en la marxa espiritual de la nostra reraguarda. Aquest segon caràcter és la unitat. Posada a prova des dels primers moments, l'ha utilitzada com arma de polèmica i com a base de propaganda internacional el conglomerat feixista que lluita enfront de nosaltres. Bé és veritat que la seva unitat no té altre suport que la destrucció i l'extermini de les essències democràtiques, que són les essències de la civilització; però, nosaltres hem de demostrar davant del món que lluitem per un programa ple de realitats i d'afirmacions, i que posem al servei d'aquest programa la força de valor més combativa: o sigui, la mancomunitat de totes les organitzacions polítiques i sindicals de Catalunya. Pensem, si no, ¿com han estat assolits els èxits en la nostra reraguarda? quan la unificació ha estat un fet i no una paraula; quan tothom ha posat en el primer pla de les seves consideracions la consciència d'un deure que traspassa les fronteres de la pàtria i de l'Estat.

Heus ací, doncs, quines són les dues modalitats de la nova experiència de la Revolució i de la guerra: la negació de la diversitat confusional i la negació de l'apolicisme utilitarista, negacions que són sols aparents, perquè enclouen dues afirmacions reals: la unitat i la solidaritat humanes.

J. SERRA HUNTER

—Diu que ara aniran per Txecoslovàquia.
—No se sap del cert. Halifax diu que cal preguntar a Alemanya quina és la seva intenció.
—Ah!

de sentir-se, abans que altra cosa, *polític*; dintre de la lluita, integrat a ella per totes les facultats receptores i creadores. D'ací, també, la significació política de cadascun dels gests d'adhesió o d'indiferència.

El Manifest dels Intel·lectuals espanyols haurà sorprès, segurament, a més d'un mig intel·lectual estranger. La papanateria, defecte nacional, amb la seva annexa la hipèrbole, ens portà a enlairar excessivament alguns vulgaritzadors, i a convertir aquells que portaven reflexos europeus a les nostres lletres en veritables creadors d'un esperit de cultura internacional. I així ens trobem amb la covardia — covardia, més encara davant una possible disminució d'ingressos que davant les bombes i privacions de la guerra — d'un Ortega i Gasset, gran estilista i bon vulgaritzador de filosofia, confós amb un filòsof, o que la traïdoria d'un Marañón pogueren fer creure, en certes esferes de més enllà del Pireneu, que la nostra intel·lectualitat no volia res amb els «rojos». I les protestes a favor de la veritable Espanya i del seu legítim Govern, i les declaracions d'aquells que, a París, a Londres o a Buenos Aires, asseguraven que als intel·lectuals sorpresos per la sublevació a la zona lleial no els restava altre remei que aparèixer d'acord amb un estat de coses al qual no podien oposar-se ni sostreure's.

D'ací el valor del recent Manifest dels Intel·lectuals, al qual s'han adherit infinitat d'artistes, escriptors i homes de ciència allunyats fa temps d'Espanya, i per tant a cobert d'aquestes represàlies, la possibilitat de les quals no han vacil·lat a donar per certa certs comentaristes estrangers. Valor duplicat, car indica dues fases: la del seu mèrit intrínsec, i la de suposar, per part dels qui des d'altres països manifesten públicament sentir-se part integrant de l'Espanya en lluita contra l'invasor i contra els que voldrien impedir el seu lliure desenvolupament, la valentia d'acceptar els perjudicis que la seva actitud pogués proporcionar-los. Més exacte: els proporcionarà segurament, puix que, salvades comptades excepcions, limitades als professors i homes de ciència que no depenen directament del públic, els artistes i escriptors han d'esperar, com és natural, en països de règim capitalista, els seus majors èxits — en tots els ordres, o sigui, abans que tot en l'econòmic — d'un públic més inclinat al feixisme defensor d'interessos, que al progrés i emancipació dels pobles.

Ara bé: hi ha en aquest Manifest, dues signatures que ens plau molt principalment destacar: les del doctor Manuel Márquez i la seva companya la Dra. Arroyo de Márquez. Ningú no ignora el paper preminent que al Dr. Márquez correspon en la ciència mèdica universal, en la qual compta com un dels primers, sinó el primer, oftalmòleg del món; ningú no ignora, tampoc, que la doctora Arroyo és, en la seva tasca científica, la seva més fidel col·laboradora. I el matrimoni Márquez no ha enviat la seva adhesió des de l'exterior, sinó que ha estampat personalment les signatures al Manifest, en el mateix moment en què, a impulsos de l'il·lustre filòleg Tomás Navarro i Tomas, sorgí la idea de publicar-lo entre els que ens trobàvem congregats en un saló del Ministeri d'Instrucció Pública, per tal d'escoltar la declaració de fe en l'esdevenidor i en els destins immediats d'Espanya, del Cap actual del Govern legítim de la República Espanyola. I en això rau, precisament, el mèrit d'ambdues signatures: perquè el doctor i la doctora Márquez acaben de retornar a Espanya.

Si, fixa-t'hi bé, camarada: no és que estiguessin a Espanya, a l'Espanya lleial, perquè ací els hagués sorprès el 19 de juliol, sinó perquè voluntàriament i d'una manera expressa, volien, volen restar en ella. El mes de desembre havien sortit cap a Egipte per tal de prendre part en els treballs d'un Congrés científic mundial, al qual llur sola presència haurà estat suficient per a imposar, davant els congressistes arribats de tots els països, la veritat sobre la nostra lluita i sobre la nostra actualitat constructiva. Res ni ningú no podia haver-los retret que, a la seva edat, i després del que han aportat a la ciència pàtria i a la ciència en general, es quedessin a qualsevol lloc d'un país pacífic a continuar llur tasca en bé de la Humanitat, a l'emparrà d'unes privacions i d'unes contingències de perill directe, que molt bé tenien dret a excusar. I, malgrat tot, han retornat a Espanya. I ací estan novament, a Barcelona, a l'albir de privacions i de l'aviació facciosa. Del seu domicili de Madrid, creat amb tant d'amor, fruit de llargs anys de treball; de la seva clínica, que era, en la seva especialitat, una de les més perfeccionades i luxoses del món, no en resta res. El doctor Márquez, fill d'humil proletari, es troba avui, al cim de la seva ciència i de la seva fama, tan desposseït com quan començà la carrera. No hi fa res! Ell i la seva companya són aquí. Amb nosaltres i entre nosaltres. Per la seva expressa voluntat. N'hi hauria prou amb les seves signatures en el Manifest dels Intel·lectuals espanyols, perquè aquest tingués, davant la intel·lectualitat mundial, tota la seva significació.

Margarida NELKEN

MERIDIA - Pàg. 3

Meridià

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanya, Joan Oliver, J. Roure-Torrent, M. Serra i Moret, Manuel Valldesperes.

Cap de Redacció: Joan Meril

Redacció i Administració: Passeig de Pi i Margall, 19 bis - Telèfon 12289

Subscripcions i Distribució: P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17 Telèfon 19937 - BARCELONA

50 cèntims l'exemplar

Subscripció: 6 ptes. trimestre

ARTISTES I OBRERS

Per dues vegades — a Londres l'any 1931, a París el 1937 — l'experiència d'una vista de conjunt de l'art francès ha estat intentada. Els mateixos organitzadors que, amb fe, havien treballat a l'esclatant panorama de Londres, han volgut oferir, una vegada més, la demostració d'una unitat espiritual de més de deu segles.

Fa poc, ha estat clausurada, a París,

JEAN FOUQUET

aquesta segona Exposició de les obres mestres de l'art francès: una meravellosa manifestació del geni del poble francès; un dels més prodigiosos conjunts artístics que han estat mai reunits.

Els visitants d'aquesta importantíssima Exposició han pogut veure una pila d'obres que diversos atzars havien tramès a l'estranger i a col·leccions particulars, així com aquelles que han romàs encara en les províncies per a les quals havien estat primitivament executades. El catàleg d'aquesta Exposició era un veritable resum de l'art francès.

Aquest catàleg era precedit d'una remarcable introducció de Henri Focillon, que és un dels més eminents crítics d'art francesos. El seu prefaci, erudit i nodrit, era un assaig sovint profund de les rels de l'art francès.

Era important, amb motiu d'una Exposició com aquesta, de subratllar la importància primordial de l'obra francès, de l'artèsà francès, en l'elaboració de l'art d'aquell país, i Focillon ho ha fet amb rigor i vigor.

L'il·lustre crític coincideix amb la idea exposada pel malaguanyat Elie Faure: «que totes les grans èpoques de producció artística són èpoques obres».

Volem citar alguns passatges de les conclusions d'Henri Focillon:

«...L'art no és una pura especulació sobre les forces i sobre les masses. No és pura enquesta tampoc. És també un joc de superfícies... Un refinament secular dels sentits ens en permetia l'exercici i la mesura. I també aquesta aptitud enginyosa d'un poble de bons obrers i d'artesans amics de llur ofici. L'admirable matèria de la pintura, tal com fou, no diu practica-da, sinó inventada, augmentada, matissada en el curs del xviii i del xix segles, es preparava en els esmaltadors de Limoges, en els afaçonadors de vori de París, en els teixidors de Lió i, molt abans, en els il·luminadors».

«Des de l'època carolíngia, aquests darrers combinaven damunt les pàgines dels evangelis—imponents com parets d'església—harmonies imperials d'or, de porpra, i colors esclatants, que la matèria mural no pot ni donar. Així s'elaborava aquesta finor del sentit òptic, que passava de mica en mica de l'esplendor solitària de l'objecte als matisos esparsos en la natura, els matins vaporosos de Fouquet...»

«Aquesta aptitud és un tresor heretat; no s'improvisa. És pròpiament el do del temps. L'obra mestra no és un cristall perfecte en el desert de la llum. El seu passat, el seu futur, s'estremeixen entorn d'ella... En els intervals que la separen de les altres obres mestres, no regnen el buit i el silenci. Presències innombrables s'hi agombolen, milers d'existències esperaven i preparaven aquesta transfiguració; no solament els herois, sinó tots aquells que foren atents a la vida de les formes, a la poesia de la matèria, meravelloses mans sense geni i meravellosos genis sense mans: l'artèsà inclinat damunt les seves eines, i fins i tot l'home que passa i que esguarda. Així, aquesta energia creadora en la construcció d'un poble, ve de la seva riquesa humana. Així es troben unides per un consentiment superior, en un ordre que viu, les dues forces que fan l'home: qualitat, llibertat.»

O L O T La seva escola i els seus artistes

Mort Joaquim Vayreda, el 1894, es pot dir que la forta empenya donada per ell a l'inici i desenvolupament de la que ha estat anomenada Escola Olotina, ha persistit fins als nostres dies, havent estat ella, un dels motius preeminentes que induïren la Generalitat de Catalunya a crear, a Olot, una Escola Superior de Paisatge.

D'entre els deixebles d'En Vayreda, cal distingir-ne preferentment dos: Melcior Domenge i Enric Galwey, dels quals, mentre el primer romania a Olot, on professava una de les seccions de la de poc reformada Escola d'Arts i Oficis, i, després d'haver estat premiat en diverses exposicions de Barcelona i Madrid, s'ha fet un nom entre els paisatgistes; el segon no hi feia més que comptats sojorns durant els estius i, després d'haver sofert, en les seves primeres obres, una innegable influència del seu mestre, acabà per assolir una personalitat ben pròpia, la qual li valgué no sols la concessió de diverses medalles, i distincions, sinó el Premi del Círcol Artístic de Barcelona adjudicat a un seu magnífic paisatge de La Garriga.

No seria pas just, però, endinsar-nos en el segle actual, sense remarcar, encara en el passat, l'aparició dels deixebles de l'Avi Berga: Miquel Blay i Germans Josep i Joan Clarà, amb la particularitat, que s'ha fet remarcar en més d'una ocasió, que fossin precisament uns escultors els deixebles del pintor Josep Berga i Boix que primerament es feren un nom.

Però l'estada a París i Roma d'En Miquel Blay i el sojorn dels germans Clarà i Toulouse, primer, i a París més tard, fan que aquestes figures, que tanta glòria han donat després al nostre art, quedin en aquest moment, un xic desplaçades del període que ens proposem comentar en l'evolució de

II. LES PRIMERES PROMOCIONS

l'Escola Olotina en el seu aspecte local.

Cal reconèixer que és en els tallers d'imatgeria religiosa, el primer dels quals fou fundat i dirigit pels germans Vayreda i per l'Avi Berga, on cal cercar el planter de tantes promocions d'artistes que, d'ençà de prop d'un segle, ve donant la ciutat d'Olot, i, com una conseqüència d'això, el que sigui molt fàcil d'acusar dintre del desenvolupament de l'Escola Olotina, una resó de totes i cada una de les tendències que, durant aquests cinquanta anys, s'han manifestat a Catalunya.

Així, el moviment Romàntic i Puralista, mena de derivació de les teories importades pels deixebles d'Oberbek i Cornélius: Claudi Lorenzale, Benet Mercadé i Pau Milà i Fontanals, és ben visible en els paisatges i dibuixos dels Celesti Devesa, Lluís Pla i Esteve Tardades, i en les escultures del citat Devesa, Arseni Bertran i Martí Casadevall, del qual ens ocuparem més endavant, amb major extensió. No obstant, una de les manifestacions que, d'una manera més acusada, palesa aquest lligament d'Olot amb el moviment artístic de Catalunya, fou l'Exposició Regional Olotina, celebrada l'any 1900 en la qual fou donat a conèixer el moviment modernista importat de París pels Casas, Rossinyol i Clarasó, i del que fou un dels principals seguidors Josep Berga i Boada, al qual, dotat d'una concepció fogosa i d'una innegable facilitat, tant per l'escultura com pel dibuix i pintura, sols va manca-li un cert equilibri que arrodonís aquestes facultats per a situar-se en el primer rengle dintre d'aquell moviment. Tot amb tot, els seus retrats al carbó, dintre la manera d'En Casas són encara notables avui.

Una prova de l'interès que va des-

vetllar aquesta Exposició Regional Olotina de l'any 1900, n'és la ressenya que, a propòsit d'ella, va publicar Miquel Utrillo a la revista «Pel i Ploma», en el seu número de setembre del mateix any. En ella, després de fer un seguit de consideracions sobre els artistes olotins i les bel·leses de la seva comarca, fa una descripció de la sala on fou instal·lada, i dona els noms dels nombrosos artistes forans que hi concorregueren; entre ells: els germans Joan i Josep Llimona, l'escultor Montserrat i, els pintors: Brull, Graner, Mestres, Baixeres, Urgell, Masriera, Pinós, Gili Roig, etc.

Fou en aquesta ocasió, i Utrillo s'hi refereix al final d'aquesta ressenya, que, d'acord amb les indicacions suggerides pel col·leccionista senyor Puget, de Manlleu, fou descoberta i donada a conèixer l'existència del «Greco d'Olot» que avui és considerat com una de les seves joies més preuades.

Per altra part, l'increment que la indústria de l'imatgeria religiosa anava prenent, feia que augmentés també el nombre d'artistes que d'aquestes manufactures sortien i que, ben aviat, obligués alguns d'ells a cercar en altres contrades una manera d'ampliar llurs aspiracions. Així, mentre Marian Batlle aconseguia una plaça de professor de dibuix en una de les Escoles d'Arts i Oficis de l'Estat, Josep Berga i Boada prenia, amb l'arquitecte Bordàs, la direcció de l'Escola de Belles Arts de Sant Feliu de Guixols.

Entrats amb això dins la segona dècada del segle actual, el traspass de l'Avi Berga, ocorregut a la tardor de l'any 1914, donava lloc a l'inici d'una nova etapa dins l'evolució d'aquesta Escola, de la qual ens ocuparem en l'article immediat.

Ramon de P. VAYREDA

L'ART A L'ESTRANGER EXPOSICIONS DE PARIS

ARSENE ALEXANDRE I MAILLOL

La mort d'Arsène Alexandre, vell crític del diari parisenc *Le Figaro*, recorda una discussió que tingué amb l'escultor Aristide Maillol.

El comte Harry Kessler, col·leccionista alemany d'obres d'art, era molt amic de Maillol i, després del 1914, Léon Daudet, l'energumènic codirector de *L'Action Française*, s'afanyava a denunciar la plataforma de ciment construïda per Kessler en el taller de

ARISTIDE MAILLOL. ESCULTURA

l'escultor, a Marly, per tal de permetre als alemanys de bombardejar París.

Però la veritat és que el taller de Maillol és un pobre hangar i la plataforma de ciment es reduïx a un empostissat bastant podrit. Arsène Alexandre es féu l'eco d'aquesta bola — i d'algunes altres no menys ineptes — amb una insistència tal, que el plaicid Maillol, alguns anys més tard, trobant el crític en una sessió del *Comité per al monument Cézanne*, li reprotxà la seva imbecilitat amb... algun vigor.

Això a part, Arsène Alexandre, home afable, de ploma elegant, i que només tenia amics — com es pot llegir en les notes necrològiques —, fou el vulgaritzador mundà de Daumier i dels pintors impressionistes.

CARICATURA I PINTURA ANGLESES

S'ha inaugurat al Museu de les Arts Decoratives una Exposició de la caricatura anglesa, organitzada per l'Associació francobritànica «Art i Turisme», que l'any passat presentà ja, a la Biblioteca Nacional, una Exposició dedicada a William Blake i a Turner.

Ja és sabuda la importància que tingué a Anglaterra, al segle xviii i en la primera meitat del xix, l'esperit caricaturesc en l'art, i aquesta Exposició agafa tot un segle, del 1750 al 1850; és a dir, de Hogarth fins als artistes que crearen el cèlebre «Punch», avui gairebé centenari, on l'humor anglès havia de prendre la seva forma definitiva, específicament nacional.

S'ha obert al Museu del Louvre una magnífica Exposició de la Pintura An-

glesa, que va de Hogarth (1697-1764) als temps contemporanis. Ocupa les sales de La Caze i Enric II i tres sales noves. Reuneix uns 160 pintures, totes de primer ordre, deixades per les col·leccions reials i per les col·leccions públiques i particulars, sense parlar de nombrosos dibuixos, aquarel·les i miniatures.

Col·locada sota l'alt patrocini del rei d'Anglaterra, l'Exposició ha estat inaugurada pel President de la República francesa i l'Ambaixador britànic.

Sir Kenneth Clark, director de la National Gallery, és el gran animador d'aquesta manifestació artística sense precedents.

ROTHSCHILD CONTRA PICASSO

Darrerament, a París, el senyor Dézarrois comprava a l'Hotel Drouot, per al Museu del Jeu de Paume, una *Natura Morta* de Picasso (56.500 francs). El Consell dels Museus Nacionals havia de ratificar aquesta compra i decidir la col·locació del quadre. Es amb aquest objecte que es va reunir. Mai aquest gran Consell d'homes distingits no havia vist un tumult semblant. Maurice de Rothschild fou d'una violència extremada i demanà que la tela de Picasso fos relegada al W. C... Es temeren cops de puny i, en fi de comptes, els crèdits foren refusats per nou vots contra cinc.

Per què tant de rigor? El Museu del Jeu de Paume posseïx, tanmateix, algunes pintures que no són pas incontestables obres mestres. En realitat, la qüestió d'estètica no era l'únic tema de discussió. Cal veure en aquest violent incident un episodi de la lluita alternativament oberta i clandestina que oposa dues tendències del Consell de Museus i potser de l'Administració de Belles Arts.

Recordem que un incident semblant cobrí ja de ridícul una part d'aquest Consell dels Museus, l'any 1920. Els fills de Renoir havien ofert al Louvre una de les darreres obres de llur pare:

PICASSO. LA DONA DEL VENTALL

els dos grans nus pintats el 1918. Fou gràcies a una feble majoria, i després d'una discussió molt violenta, que l'obra mestra, avui al Louvre, fou acceptada.

MAURICE UTRILLO

Hem ha pretès, l'any passat, a Anglaterra, que Maurice Utrillo era mort. Error. Una Exposició de les seves obres està oberta a la «Galerie Péridès»; i un diari ha publicat una fotografia d'Utrillo en companyia del seu «impresario». Aquest mot no exis-

MAURICE UTRILLO. PINTURA

tia encara en el vocabulari artístic dels anys 1909-1910, quan aquest geni salvatge i confidencial fou descobert per Francis Jourdain.

Els treballs actuals d'Utrillo són d'una qualitat a la qual el públic està acostumat fa més de quinze anys. Són, de vegades, d'un pintoresc sense interès plàstic, i d'altres, reveladors de dons que resistiren en part, més mal que bé, els turments d'una dura joventut i els temibles cops d'encenser del qual és víctima avui aquest home encisador.

MAURICE VLAMINCK

Uns cels negres i baixos, gebrats de blanc i amenaçant els homes d'una llum crepuscular que buida dels seus detalls una terra sense dolçor, feta de l'afaxament de la pasta... uns arbres torcats, unes façanes humides treballades amb fúria... Tot això, les consuetudinàries violències d'expressió i obsessió dels cataclismes, ens ofereixen les teles de Vlaminc, exposades a la «Galerie de l'Elvsee». Com sempre. Perquè aquest pintor no acceptarà mai, davant la natura, el microscopi de Jules Renard.

Però sembla que algunes obres recents contenen el presagi d'equivalents plàstics nous, els signes d'apavagament i de curiositats de colors desconeguts des de gairebé trenta anys.

El que certs quadres perden en ve-hemència, ho guanyen en força emotiva. I el misteri dels efectes tràgics, tant cars a Vlaminc, podria ben bé, en el futur, emanar, sobretot, d'una natura més amorosament escrutada i transposada en una versemblança menys monstruosa o menys abstracta. Perquè, Vlaminc ¿no ha arribat ja a l'edat en què els pintors de temperament excepcional es desenvolupen amb una autoritat creixent?

Carnet de les Arts

El famós Saló dels Independents parisencs és, aquest any, dels més variats, amb els seus 1.600 expositors i les seves 3.215 pintures i escultures. Els pintors avui cèlebres, que deuen a aquest saló, garantia de tota llibertat artística, llurs primers èxits i llur notorietat, ofereixen aquest any, en quantitat, unes mostres de llur talent a llurs joves confreres francesos i a cinquanta pintors de la Societat dels Artistes Independents, d'Amsterdam, especialment invitats. Una retrospectiva és dedicada al bell artista que fou Lebasque, mort ja vuit mesos.

Recordem que aquest Quaranta-novè Saló coincideix amb el vuitantè aniversari del seu president i degà, Maximilien Luce.

Es per a subratllar el parentiu del postcubisme i del sobrealisme amb teles antigues, que el museu de Nova York ha organitzat, amb el títol de «Pintures fantàstiques antigues», una Exposició d'obres, entre les quals hi ha unes estranyes composicions d'Hogarth, de Nicolás de Larmessin (segle xvii francès), de Bernard Gaillot, que, amb el títol de «Lluita sense quarter», presenta unes cigonyes furioses entorn d'una taula rodona, clavant cops de bec a innombrables estisors. Arcimboldo (xvi, italià, es lliura a les fantasies pictòriques més inversemblants. Construeix personatges sencers únicament amb fruites, flors o peixos. Li atribueixen un paisatge horitzontal, ple d'escenes diverses i d'una gran complicació, que, considerat verticalment, representa un veritable rostre de perfil... En fi, les analogies entre aquests fantàstics d'ahir i els sobrealistes d'avui no poden ésser més evidents.

En Le Point, la bella revista d'art alsaciana de Colmar, Emile Bernard explica la influència evident que tingué l'any 1888 sobre Gauguin: «Jo buscava l'art en l'art. Gauguin l'ha buscat en ell mateix. Admiro el seu egoisme, però no crec en el seu fervor. Subsisteix que en el 1888 jo li vaig aportar un exemple de simplificació i de síntesi que el projectà fora de l'impressionisme i que li serví fins a la mort...»

Una llarga carta autògrafa de Gauguin a Emile Bernard (Le Pouldu, 1890) acompanya aquest article. Es refereix a la seva vida al camp, a Van Gogh — encara a l'hospital — i als projectes del pintor: «... espero que aquest hivern veureu en mi un Gauguin gairebé nou. Dic gairebé, perquè no tinc la pretensió d'inventar res de nou. El que pressento és un reconet de mi mateix, encara desconegut».

El darrer número de la revista francesa *Gazette des Beaux-Arts* conté un important article—16 il·lustracions—, d'Edouard Michel, sobre «Brueghel i la crítica moderna». El final dels segles xvi, xvii i xviii i una part del xix no han vist en Brueghel més que una mena de caricaturista. No és fins l'any 1882, amb J. Rousseau; després el 1907, amb Van Bastelaer i Hulin de Loo, que el mestre flamenc fou situat al seu veritable lloc, el primer, entre els pintors del segle xvi. Però el veritable rostre, la importància, la influència de Pierre Brueghel, gran pintor, humanista enamorat de la naturalesa, no foren revelats fins després del 1923 per diversos historiadors. Edouard Michel fou un dels més sensibles i dels més perspicaces a demostrar que Brueghel fou realment un innovador, un inventor d'una importància excepcional.

Jacques Lassaigne, un dels més joves crítics d'art francesos, respon en la *Revue hebdomadaire*, amb enginy i mesura, a l'article de René Guilloin, aparegut en la mateixa revista sobre «La farsa de l'art vivent». Lassaigne cita l'exemple de l'acadèmic Albert Bernard, que fa tan trist paper al Louvre al costat del duaner Rousseau, i suplica René Guilloin de parlar d'aquestes coses més seriosament.

Està oberta al Kunstring de Rotterdam una important Exposició de Mestres francesos d'avui, organitzada pel crític d'art Nesto Jacometti. La pintura és representada per Camoin, Friesz, Gromaire, Marquet, Utrillo i Vlaminc. L'escultura per Despiu, Kogan, Manolo, Osoff, etc. La mateixa Exposició s'obrirà després a Groninga. Al mateix temps, una Exposició d'obres recents de Marquet s'obrirà a Amsterdam.

Alguns historiadors d'art han estat recentment intrigats per la presència, en col·leccions privades, de pintures impressionistes franceses conegudes com a pertanyents a l'Estat alemany d'ençà de la dictadura artística de Von Tschudi.

El diari *Ce Soir*, de París, afirma que aquests quadres degenerats són realment els del Kaiser-Friedrich Museum de Berlín. L'any 1937, teles de Monet, Pissarro i Sisley, comprades al Reich per una galeria franco-anglesa, foren venudes a Londres amb la inscripció: Kaiser-Friedrich Museum.

De París anuncien la mort, a l'edat de 80 anys, del gravador Emile Buland, membre de l'Acadèmia de Belles Arts, on havia entrat l'any 1925 i de la qual fou el president. Buland havia obtingut el Gran Premi de Roma l'any 1880. Gravador de reproduccions, treballà, sobretot, sobre els mestres italians, començant per Botticelli. D'ell són també nombrosos dibuixos i pastells. Membre del Comitè dels Artistes Francesos, presidia recentment encara la classe del gravat de l'Exposició de l'any 1937.

Ja li tocava. Ben aviat hauria fet set mesos que no havia estat a casa seva. Tenia la maleta feta des de feia tres dies i, és clar, cada tres hores l'havia d'obrir i capgirar.

—Què ens portaràs de Barcelona? — li digueren els seus companys.

—A mi porta'm una rossa.

—I a mi una altra!

—Ves, compte amb la cervesa, que no hi estàs fet ara!

Quan era un tros enllà, s'ha girat. Els seus companys el saludaven amb la mà. No ha pogut estar-se de pensar en les cares que feien quan ell empaquetava les seves coses.

—No et pensis. Només m'agradaria anar a Barcelona per passejar-me per la Rambla i fer la cervesa a l'Americana — digué un, sorprès en la seva mirada àvida.

—Potser si que et penses que ens ho creiem. Es com si diguessis: només m'agradaria anar a Barcelona per veure l'estàtua de Colom!

Al tren tot són cants i rialles. Ell, però, no es veu amb cor d'esbravar la seva intensa alegria íntima. Arraulit en el recó de la finestreta, frueix pensant en la sorpresa que tindran els de casa seva. No en saben res i aviat farà set mesos que no l'han vist. Com està la seva mare? S'ha aprimat més el seu pare?

Al vagó del costat esgarrapen una guitarra i canten:

«En llegando a Barcelona lo primero que se ve...»

Què diran? Què faran? Com em trobaran?

Cami de casa, amb un sac a l'esquena i la maleta a la mà, s'ha sentit orgullós del seu capot i de les seves sabates, lligades amb cordills i enfangades.

—Fang autèntic de les trinxeres — ha pensat. M'agradaria recollir-lo i guardar-lo en una ampolla...

Enmig de tantes sabates lluent i de tants vestits bonics, el seu capot, grogrós, i les seves sabates, brutes, li sembla que proclamen ben alt: «Vinc del front. Faset mesos que no havia vingut. Teniu res a dir contra la meua brutícia?»

Ha quedat sorprès de trobar-ho tot igual. Els tramvies, els autobusos rutllen com abans. La gent transita indiferent per les voreres. Fan cinema als cinemes i teatre als teatres. Als cafès serveixen begudes a gent que set mesos enera les pren amb la mateixa expressió d'ara.

«Però que sóc ase — ha pensat. Per què ha d'haver canviat?»

Tanmateix s'ha sentit una mica decebut.

Qui hi deu haver ara? — ha sentit que preguntava la seva mare a dins. Quiet a la porta, no ha dit res: ha volgut portar la sorpresa fins al darrer extrem.

El seu pare l'ha anat a obrir. Ha quedat clavat al dintel, amb una expressió una mica idiotesca. «Tul», ha explotat, per fi, amb una immensa sorpresa i alegria a la veu. I a dins la cuina s'ha sentit renou de plats. La seva mare ha corregut passadis amunt eixugant-se nerviosament les mans amb el davantal i plorant.

Un instant, s'ha sentit un nus a la gorja.

Ha trigat més de dues hores a rentar-se i vestir-se. Ja no es recordava que tenia unes sabates tan boniques, i ara, en posar-se-les, se n'adona.

En plantar-se davant del mirall, per tal de fer-se el nus de la corbata, ha quedat sorprès. En lloc de la imatge habitual, generalment peluda, potser una mica bruta i mal girbada, ha sortit el jove elegant amb una bonica camisa blava.

S'ha sentit íntimament feliç. Per

EL PER MIS

tres vegades ha refet el nus de la corbata.

Al cafè ha trobat tres o quatre cares conegudes, molt poc conegudes, però que, tanmateix, s'han assegut a la seva taula.

—Què et sembla, tu que hi ets, guanyarem la guerra?

—Tots els soldats estem segurs que

Al vespre ha anat a ballar. S'ha ficat al Shanghai i una noia rossa amb posat seriós se l'ha fet seu.

—Fa set mesos que no he ballat, saps? — li ha dit ingenuament, potser en previsió de possibles trepitjades.

Vinc del front — ha afegit amb una miqueta de presumpció.

Per què ho ha dit, no ho sap. I si no sabia, no ho diria. Entre la barrija-

Desil·lusionat, ja se'n tornava; però llavors l'han cridat. Uns quants dels seus antics companys, no mobilitzats encara, l'han rodejat cordialment. Les noies també s'hi han acostat.

—Que no ho saps? — li han dit.

Van ferir el Jaume. Ens ha escrit des de l'hospital. Diu que només espera posar-se bo per tornar al front ben aviat.

Ara li ha sabut greu que encara no l'hagin ferit cap vegada.

—Si — ha respost —. Allà dalt, a les trinxeres, tots pensem igual. I de sobte, animant-se, potser ajudat per la sensació de trobar-se entre companys, ha afegit: — I vosaltres què feu? Treballau de valent ara? Ens heu d'ajudar...

—Si; ara treballem. La fàbrica no para ni de dia ni de nit — ha respost un.

—Però encara ens sembla que no fem prou — ha continuat un altre.

Voldriem treballar més. Fins les hores dels àpats ens saben greu...

—Les noies, a voltes, cauen extenuades damunt les màquines; però no volen plegar ni reposar...

Les ha mirades agraït i ha estat en els ulls d'elles que ha llegit, per primera vegada, agraïment i admiració.

—Has rebut el paquet? — li han preguntat.

Hem enviat paquets als companys de la fàbrica que són al front. Hi tens tres parells de mitjons gruixuts, un jersei, uns guants, una ampolla de xampany i un llibre. El jersei i els mitjons els han fet elles.

A les nits...

Quan anava cap a casa seva s'ha sentit feliç. Pensant, pensant s'ha distret i, de sobte, s'ha sorprès amb els ulls humits.

No hi hauria anat. Estava ben decidit a no anar-hi; però ha pensat en les inevitables preguntes que li farien els seus companys, allà dalt, i hi ha anat.

Una noia s'ha assegut a la seva taula. No és lletja: potser una mica revellida, però no és lletja. S'ha sentit ple de simpatia i de bonesa envers ella; una simpatia tendra i amical que no sap com manifestar. Si gosava, li premeria la mà.

—Pagues una cervesa?

S'ha afanyat a cridar el cambrer. A més, li agradaria dir-li «companya».

Està segur que ella també el comprendria. Se sent ple de simpatia envers ella i envers ells mateix, que és capaç d'uns sentiments així.

—Companya... — (Ella ha alçat els ulls una mica sorpresa. Ell s'ha tornat vermell.) — Fa set mesos que no havia estat a casa. Moltes vegades, sobretot en les nits de guàrdia, he pensat en tu, en vosaltres, en aquesta cervesa, en la llum i l'escalfor... Demà passarà me'n torno. I no et pensis que em sapiga greu, no...

Ella ha begut el darrer glop de cervesa. S'ha alçat amb un gest mandra i, mig badallant, li ha preguntat:

—Què? Que vens, nano?

Mireu-lo: fa set mesos que no havia estat a casa seva. Demà se'n torna. Una mica matusser dins les sabates i l'abric, ha entrat al restaurant de luxe. Mai no havia estat molt fort en el maneig de forquilla i ganivet, i ara, menys encara. No hi havia gens de simpatia en els ulls del cambrer i ha enrogit fins a les orelles.

Quan s'ha esquitxat els pantalons, a la taula del costat, uns joves i unes noies han rigut.

Fa set mesos que no havia vingut i, ara, ja voldria ésser fora.

A l'hora de plegar ha anat al portal de la fàbrica on treballava. Ara fan material de guerra. Quan han sortit, ha vist desfilar una colla de cares desconegudes, sobretot de noies, que se'l miraven encuriosides.

si. Si no, no valdria la pena de lluitar.

—Si; és clar. Tens raó. Però ara ja dura una mica massa. Mira — ha condescendit a explicar-li —: una guerra és plena de sacrificis i tota capacitat de resistència té un límit.

S'ha tornat vermell d'indignació. «Qui té dret a parlar de sacrificis?»

«Volia dir-li. «N'hem parlat nosaltres?» Però un altre no li ha donat temps a contestar:

—Vosaltres, per això, els qui l'heu viscuda, deveu tenir un munt de coses per a explicar... Sempre he dit que m'agradaria anar una setmana, quinze dies, al front. Ara em friso quan llegeixo els parts de guerra...

—I escolta: com esteu de tabac allà dalt?

«Idiotes!», ha pensat amb fàstic. I, amb l'excusa que l'esperaven, ha sortit del cafè.

barreja de sentiments que nien dintre seu, hi ha un secret afany de tendres i afalacs. Fa set mesos que s'arrossega pel fang de les trinxeres. Moltes nits, quan plouia, quan feia fred, quan l'enemic atacava, ells, ella, ballaven...

—De quin front? — ha preguntat ella indiferent —. Del de casa teua?

Es rossa i bonica. Té un posat seriós. A ell li fan mal les sabates i es troba tot encongit a dins l'americana estreta. Ballant és una mica matusser.

Per això, en lloc de respondre, s'ha tornat vermell i ha somrigut amb expressió llastimosa.

A l'hora de plegar ha anat al portal de la fàbrica on treballava. Ara fan material de guerra. Quan han sortit, ha vist desfilar una colla de cares desconegudes, sobretot de noies, que se'l miraven encuriosides.

canaris, cinc de quatre vint, una capsa d'havans i seixanta capses de llumins dels que s'encenen. Cada vegada que Salabret obria el calaix, la seva consciència se sentia molesta davant d'aquell acaparament tan poc social.

Només que, és clar, hi havia compensacions. Però els dies estalnaven els dies, i els mesos empenyeren els mesos, i aquella molèstia es fongué de mica en mica, amb una rapidesa fulminant segons Salabret. Es fongué amb el tabac, i començà una angoixa tota nova per al fumador.

Salabret estava convençut que ell era dels qui «no se'n poden estar». Cada cop que comptava les baixes irremplaçables del calaix, el cor li feia un desagradable saltiró d'angúnia.

S'envolaren els canaris, s'esvaí la picadura, desaparegueren els havans, i el pobre Salabret, després d'una heroica resistència de quaranta-vuit hores sense fum, capitulà ingenuament davant de les herbes.

Cada dia, Salabret prenia una nova resolució antitabacera. Recordava l'olor de socarrim, el gust greixós, i decidia de prescindir definitivament de les herbes. Però a mig matí una estranya pruija començava a voltar-li els llavis amb una insistència que, al cap de mitja hora, havia esdevingut vertiginosa. Salabret capitulava i es prostitua a la regalèsia o a la fulla de pàmpol o de noguera.

Alguna vegada, un moviment de rebellió contra les herbes el duia a dinar a un restaurant expressament per demanar tabac, a la fi, amb l'escaciat misteri. Així, tot tractant-se de ximple, havia pagat fàries a deu i a quinze pessetes, i una vegada fins a trenta una d'aquelles *Guard's parades* tan característiques de l'Anglaterra barata. Però no podia sovintejar aquests ex-

cessos, és clar, i cada vegada que en feia un, després del gran gust de fumar com un gran pecador, venia la gran pena de no poder-hi tornar.

Amb herbes o sense, Salabret havia arribat al punt més alt del seu frenesi quan va saber que li havien ferit el fill al camp de batalla. Precisament feia pocs dies que n'havia tingut carta, i el noi li deia que els havien repartit tabac. Salabret havia pensat aleshores que al front s'ho passaven millor que a la reraguarda. En rebre la mala nova, l'home no es va recordar dels seus pensaments temeraris; el seu únic pensament fou de traslladar-se al costat del seu fill. I tingué la sort que aquest operació li fou facilitada pel mateix que li havia dut la notícia. Aquella nit havia de dur un camió al poble de segona línia on el fill de Salabret havia estat evacuat; Salabret l'hi acompanyaria.

D'aquell viatge, l'home que tenia el fill ferit només en recorda la sensació d'empènyer en què s'acumula el desig de tots els qui tenen tard. Però jo us puc explicar l'aventura de Salabret amb un gran cigar. En una de les parades hi havia un home meravellós que celebrava una alegria especial repartint d'una capsa uns maravillosos havans. En ficà un a la boca de Salabret, i aquest l'encengué d'esma i d'esma es posà a pipar. Pensava en el seu fill.

El camió reprengué la marxa, i Salabret empenyia mentalment tot pensant en el seu fill. En lloc de xuclar fum, mastegava la punta del cigar. Aviat l'extrem que en tenia a la boca dava una accentuada sensació de freigall. Salabret se n'adonà només com d'una cosa aminorada, i d'un gest marquina llança el gran cigar a la carretera, ben lluny.

C. A. JORDANA

Al vespre, quan anava a dormir, al capdavant del carrer algú cantava una cançó del front:

«El primer plato que dan son granadas rompedoras, y el segundo, de metralla...»

Ha pujat l'escala de casa seva cantant-la. Ha sentit un neguit indefinible, que potser es podria traduir per enyorança. Què deuen fer els seus companys ara?

Temia una mica el comiat a casa seva. Per això s'ha sentit alleugerit quan, amb un sac a l'esquena i la maleta a la mà, anava cap a l'estació. El seu pare l'acompanya.

Per una banda, se sent una mica trist: allò que havia estat esperant amb tant de daler durant set mesos, ja ha passat...

Quan arrencava el tren, per una finestreta ha vist el seu pare, dret a l'andana, que el saludava amb la mà. Quan no l'ha vist més, s'ha sentit com si ja fos al front. Parlava de l'artilleria amb el company del seu costat.

Així que arribarà al front, els seus companys li preguntaran com li ha anat per Barcelona. Segurament en contarà meravelles. Es força probable que no esmenti cap de les decepcions que hagi pogut tenir.

Parlarà d'aquella rossa amb la qual va ballar una nit. De l'àpat al restaurant de luxe que li va costar quaranta pessetes. D'aquella noia a la casa de prostitució...

Potser, a l'últim, ell mateix s'ho creurà. Segurament. I després de tot, gosarem posar en dubte el que ell conti?

J. MORERA I FALCO

Ha mort darrerament, a París, un escriptor original i d'una rara independència d'esperit: Han Ryner. Era molt estimat entre els elements llibertaris, pel seu exacerbat individualisme i per la seva posició eternament protestària. A Catalunya se'l coneixia poc. Potser l'únic autor nostre que l'ha traduït és Alfons Maseras, el qual, en el seu llibre *Contistes francesos*, que data de l'any 1914, insereix un dels seus contes més característics: *La tomba segellada*.

El mateix Maseras ens en dona una silueta literària al final del seu recull, quan escriu:

«Una testa rodona, amb unes barbes grises i primitives. Uns ulls a la Verlaine. I per a tenir un xic més de semblança amb el poeta de *Les fêtes galantes*, una certa popularitat al Barri Llatí i un títol honorífic: Príncep dels contistes. L'obra més coneguda de Han Ryner és *Le cinquième évangile*, llibre ple d'una filosofia bàrbara i displicent, en pugna amb tots els dogmes socials. Han Ryner és un tolstoïa a la seva manera, sense la dolcesa ni la bondat de l'autor de *La guerra i la pau*; però el seu pensament és senzill i planer com el dels grans apòstols. Pròpiament parlant, ni és un sensitiu ni és un filòsof. No cal cercar en la seva prosa, especialment en les seves *Paraboles cyniques*, que és on se'n mostra un veritable contista, ni l'estilista ni el teoritzador. Però com que la seva manera — fluctuant entre la literatura de fulletó i el gran art sintètic dels mestres — té avui certa preponderància entre un fort nucli d'homes de lletres que volen donar a la literatura francesa un caràcter transcendental, universal i idealista, no hauriem sabut prescindir d'incloure ací una narració del Príncep dels contistes, en la qual és de veure com el problema del destí de l'home continua essent viu i torturador per a aquells qui s'esforcen, ben o mal encaminats, a perfeccionar la humanitat.»

Fins ací la silueta que ens en fa Maseras. Pel nostre compte afegirem — cosa també poc sabuda entre nosaltres — que Han Ryner era català.

Era nat a Perpinyà i es deia, realment, Henri Ner, sinó que havia grafat arbitràriament el seu propi nom per a donar-li una fesomia més original. A més de les obres ja esmentades, una de les quals, *Le cinquième évangile*, ha assolit diverses edicions, cal afegir-n'hi una altra: *Le fils du silence*, d'un tot menys popular o menys apòstòlic. Els contes publicats ací i allà per Han Ryner i no recollits en volum, formarien una colla de llibres, car l'autor traspasava, sense ésser excessivament fecund, va escriure molt.

No cal dir que Han Ryner estava al costat dels esperits lliures que condemnem els feixismes. En tenim la prova en el pròleg que l'any 1932 escrivia a un llibre d'Armando Borghi contra Mussolini. En aquest pròleg, Han Ryner corrobora el dictat de tolstoïa que li donava el seu traductor català, quan escriu: «El meu amic Armando Borghi ja permetrà al tolstoïa que sóc de menysprear, ja sigui un soldat o un bergant, ja sigui un polític o un rebentapisos, tot aquell que es deixa arrossegar a matar». «Què deu haver pensat Han Ryner, en els últims dies de la seva vida, en assabentar-se del que han fet els sequaços mussolinians, i hitlerians a les ciutats obertes de la reraguarda espanyola? El teu tolstoïme arriba a formular-se en la màxima següent: «Si jo deixés sense protesta una violència, legal o no, em sentiria còmplice de totes les violències futures».

En morir, Han Ryner llindava als setanta anys.

F. V.

MERIDIA - Pàg. 5

SIMPLES NOMES FUM ESPLAIS

Un barbarisme que sempre m'ha fet una certa gràcia — ara, una gràcia trágica, ai las! — és el mot *paquetilla*. En aquests temps, designa especialment una mena de paquets invisibles de tabac introbable. Se sap, tanmateix, que és un tabac ple de virtuts. Pocs se'n guadeixen, però molts l'han tastat, i d'aquests en vénen grans informes.

El tabac de *paquetilla* — labor de guerra a dos rals, baratíssim — s'esponja en una bella humitat a posta per a fer encendre llumins. Aquesta esponjositat, que aniria molt bé per a la llisor final de la cigarreta cargolada, és contrarestatada escaciatment per un cert nombre de tronquets que alcen el paper en diversos llocs d'una manera elegantment variada. Encendre una cigarreta d'aquestes és un bon exercici pulmonar. Nucleu per encendre; la cigarreta sembla dòcil i fa la gran fumera. Però, tot d'una que heu bufat el llumi, us adoneu que està apagada. Està demostrat que aquesta conducta, aparentment capriciosa, de la cigarreta veu precisament de la gran estimació que us porta. El tabac de *paquetilla* vol que estigueu exclusivament per ell, i per poc que us en distragueu, us demostra el seu enuig apagant-se-us als llavis.

N'hi ha que no saben interpretar aquest bell comportament i giren els ulls amb enyorança a altres labors encara més desaparegudes. «Ai els canaris!» (I, fet i fet, aquells canaris cantaven com uns desesperats.) «Semblava que no s'havien d'acabar mai, i té, ni un per malaltia. «Fins el luxe orien-

tal, amb el seu gust opiós, és recordat melangiosament. No diguem res — o ben poca cosa — d'altres tabacs de més simpatia. Conec un home que es desperta de sobte si li murmuren a l'orella: vuitanta-cinc. I un altre que serveix com una enamorada la coberta d'un paquet de quatre vint i de tant en tant es tanca al despatx per a lliurar-se a una orgia sentimental a base de la dita coberta i els records que li suggereix. (Després, crida la responsable de la neteja i li diu: «Filomena, passeu la baieta, si us plau.»)

I de l'enyorança dels cigars, què en direm? Sé d'un ciutadà que volia posar «Toscano» a un fill seu nat de fresc, per tenir-se sempre un a l'abast de la mà. Deia que això el consolaria, i només es decidí a deixar-ho córrer davant l'argument que amb un nom tan italià, la criatura seria malvista.

Després, ja és conegut el cas d'aquell company que es desmaia si li dieu: «fària!» I hi ha molts fumadors que encara somien aquelles *pamietas* que els corcs havien trauca tan artísticament.

«Tot això — direu (si és que no fumeu) — no és una mica exagerat? Al capdavant el tabac... Què és el tabac? Només fum. *Vanitas vanitatum*, és clar, amics meus! Però no és en això el tabac la imatge de la vida? I no ens n'hi donem poca, d'ansia! Bé; perquè tothom quedi content i adocriinat, el millor serà, tal vegada, que us expliqui el cas del meu amic Salabret.

Aquest ciutadà havia arribat a tenir en un calaix cinquanta paquets de

Dibuix de Commelera

UN ARTESA DEL NOSTRE RENAIXEMENT MARIAN AGUILO I FUSTER

Els atzars d'una modesta i incipient bibliofília, dirigits pel record pregon que havia deixat en el meu esperit una lectura d'«El Llibre de la Mort», han aplegat damunt la meua taula uns quants volums units pel mateix nom de Marian Aguiló i Fuster. Uns d'ells són de poesia original. Els altres formen part de la Biblioteca Catalana que dirigeix i en la qual es publicaren obres tan interessants com el «Romancer Popular de la Terra Catalana» i els llibres cabdals de Ramon Llull i de Bernat Boades, així com un curiós «Recull d'Exemplis e Miracles», que podria ésser una magnífica pedra per als nostres novel·listes i dramaturgs. L'any passat es compliren els quaranta anys de la mort de Marian Aguiló. ¿Serà aquest aniversari negligit, un pretext suficient per a parlar del qui fou Bibliotecari de la Universitat de Barcelona i un dels treballadors més actius i meritoris de la nostra Renaixença? Millor seria dir que, en tot temps, parlar de Marian Aguiló estudiant la seva obra i presentar la seva figura als molts catalans que la desconeixen és feina bona i agraïda. Si jo, sense cap autoritat ni erudició per a fer-ho, m'hi arrisco, és més aviat per cedir a un impuls desvetllat en mi pel contacte recent amb l'obra de creació i amb l'obra d'investigació del gran català insular que no per donar a conèixer suficientment a qui ho necessiti, la personalitat de Marian Aguiló.

Poeta, erudit, filòleg, impulsor de la Renaixença... Les activitats de l'autor de «Focs Follets» es podrien resumir en un mot: patriotisme. El que arborava Marian Aguiló i li dictava els versos i li posava a l'esperit l'afany de perfecció i l'amor a l'idioma i al paisatge, era un patriotisme de gran qualitat. Patriotisme d'un mallorquí enamorat de «sa Roqueta» i que havia fos aquesta devoció a l'illa natal amb l'amor a la pàtria catalana. Servent del «bell catalanesc», glorificador de la història de la Catalunya Gran, recol·lector amatent dels seus trossos esparsos o desconeguts, Marian Aguiló és un dels primers escriptors de la nostra Renaixença literària que és digne de dir-se català nacional. Poeta? Per què no? Si avui, en llegir el «Llibre de la Mort» o bé «Focs Follets», trobem una sensibilitat envellida o errada de verificació; si sentim que moltes de les poesies de Marian Aguiló no són dignes de l'antologia, tinguem sempre en canvi la seguretat constant de trobar-vos davant d'un esperit selecte, d'una intel·ligència superior que malda per utilitzar una eina encara inacabada i que ha de començar per polir i esmolar. La mort i la pàtria són les dues fonts principals d'inspiració; l'amor hi és absent. Per força això ha de deixar incompleta la poesia de Marian Aguiló. Incompleta, però no fallida.

«Llibre de la Mort», és el primer volum de poesies d'Aguiló. Publicat, encara, pel seu fill l'any després del traspàs del poeta, el seu contingut pren un major caràcter i la singularitat del tema, no gaire freqüent en la literatura catalana, adquireix un relleu més gran. Una selecció rigorosa hauria alleugerit el llibre de bona part de les composicions anecdòtiques. Al costat dels «Aniversaris», commemoració de la mort de la mare o dels amics més estimats, la «Nova Dança de la Mort» conté bons romanços populars, dignes de fer costat als que el mateix Aguiló recollia i ordenava en el seu «Romancer Popular», parió en categoria literària i rica a «Romancerillo Catalán», de Milà. «Focs Follets», publicat també pel fill d'Aguiló l'any 1909, és un poema — una «obreta», declara l'autor —, en dotze glosades. És un llibre de pla ambiciós no realitzat. Ni el Dant ni Ramon Llull, en són absents. ¿Fou el sentir-se sense forces suficients per a realitzar-lo, allò que obligà Marian Aguiló a renunciar als seus ambiciosos projectes? En un dels darrers cants del poema, i per boca del mateix Llull és dit:

LA LLENGUA

Restaurar la llengua nostra no és obra del cant tan sols: són bells llibres antics mostra primer si enaltir-la vols. Mai es perd cap noble exemple: si incapaç ets de construir... porta humil pedres a eix temple perquè altri el pugui bastir.

¿Influï un alligament semblant en el treball del poeta? Els versos transcrits semblen ésser un programa al qual s'atengué rigorosament Aguiló: mostrar els bells llibres antics, dur humilment pedres al temple que havia de bastir un altre... Un programa acomplert brillantment, amb escreix.

Es digne de remarcar la insòlita correcció dels textos de Marian Aguiló. La seva exigència amb la depuració de l'idioma, els seus contactes permanents amb les obres dels grans clàssics catalans, li fan trobar solucions encertades. En alguns aspectes preveu i prepara l'obra de Pompeu Fabra. Així, escriu sempre els plurals femenins en «es» i bandejà del seu lèxic tot mot que li sembli sospitos. Sovint adhuc incorre en arcaïsmes per voler ressuscitar en els seus versos girs i vocables sense contacte amb l'idioma modern. Quan Fabra proposà les seves «Normes», Aguiló les acceptava instintivament. No pogué

veure-les implantades oficialment ni assistir a l'endegament definitiu del nostre verb.

Una vida exemplar de treballador de la cultura, cenyida per la modestia al sacrifici de tota vanitat pública; un patriotisme ardent, subjecte a tota prova, i un gran amor a l'idioma, en el qual veia — i amb quina raó! — el pern fonamental de la nació catalana: heus ací resumida la personalitat de Marian Aguiló.

Sense ell, i sense d'altres com ell, no haurien estat possibles, a Mallorca, poetes com Costa i Llobera i Joan Alcover. O potser, si ho haguessin estat, haurien seguit escrivint en castellà. Amb homes com Marian Aguiló que, tot i estant ben dotats per a l'obra de creació, preferiren l'obra d'investigació, la Renaixença ha pogut realitzar-se. Cercant la deu viva de l'idioma, cercaven i trobaven la consciència popular. Ell mateix ho declara entre la gran quantitat dels seus versos dedicats a cantar les excel·lències preterites de la nostra llengua i la necessitat de retornar-li l'antiga grandesa:

Cap nació pot dir-se pobra
si per les lletres reneix;
poble que a llengua cobra
es recobra a si mateix.

Al cap de més de mig segle d'ésser

Rafael TASIS I MARCA

A TREBALLAR!

AQUESTA ES LA CONSIGNA

Estem en un punt culminant de la lluita per les llibertats del nostre poble. I de la nostra actitud depèn que el resultat ens sigui o no favorable. No hem cregut mai que la victòria ens vingui com una mena de manà en una safata màgica. Som nosaltres que hem de forjar aquesta victòria: els uns als fronts de combat, els altres nodrint aquests fronts. I sobretot, que cadascú, que tots ens donem enterament al treball. Treballar! Aquesta és l'única consigna per a guanyar la guerra. La lluita al front, és el treball heroïc. La lluita a la reraguarda, és el treball humil. Però tota mena de treball és igualment indispensable.

Al front els nostres gloriosos soldats no han escatimat el més mínim esforç ni l'escatimen. En canvi, a la reraguarda, ¿és que tots podem dir el mateix? Cadascú està abocat a la seva feina? No ens distraiem més fàcilment en deu mil coses? I, sobretot, ¿no ens distraiem arrelegant el front des de llocs inversemblants? No ens distraiem massa sovint de la feina discutint, criticant, comentant, la feina dels altres, la feina dels que són a les avançades? Es que parlant dels fronts no abandonem massa estones la nostra pròpia feina? No hauriem de tenir temps de discutir, de comentar, de plànyer, de lamentar. Com els soldats a la trinxera, nosaltres no hauriem d'aixecar el cap de la nostra trinxera de treball. D'on, sobretot hauriem de lluitar-nos a una batalla importantíssima: la d'infondre un clima d'optimisme, de fe, de fe cega en la victòria. Contra tots aquells que en llurs trinxeres, aixequen el cap per parlar a cau d'orella, per lamentar-se amb mirades patètiques, per escabellar-se amb aire tràgic, hauriem de tenir una reacció ràpida, fulminant. Contra tots aquells que es deixen afeixugar per rumors o notícies, l'abast de les quals no justifica un moment de braços caiguts, hauriem d'imposar una fúria de treball que els airegés llur esperit. Contra aquells als quals una anècdota serveix d'excusa per a recobrar una inèrcia peculiar i abandonar-se a una inactivitat nociva a la causa comuna, caldria actuar multiplicant llur rendiment en una feina o altra, voluntàriament o obligada.

A treballar! A treballar tothom i des de tot arreu! No hi pot haver cap ciu-

JOAN MARINEL·LO, DETINGUT A CUBA

Ens arriba la notícia d'haver estat empresonat a Cuba l'escriptor Joan Marinel·lo, que passà darrerament uns mesos a l'Espanya lliure i que ha posat tot el seu generós entusiasme al servei de la nostra causa. La dictadura de Batista — enemiga de la intel·ligència, com tots els règims de força — ha detingut aquest escriptor remarcable, amic de la llibertat i campió de totes les causes nobles, que és un bon crític literari, animador de la jove literatura cubana i del seu moviment de recuperació autòctona i el propagador, apassionat i lúcida, de la poesia genuïna de la seva pàtria. En nombrosos articles, pròlegs, conferències i assaigs i en el seu llibre «Poética de entusiasmo», Marinel·lo ha interpretat meravellosament l'ànima de la raça negra, vista al través de la seva lírica. Assegurem-li, des de Catalunya, que ell tant estima, la solidaritat i l'afecte de tota la joventut intel·ligent i lliure del món, que protesta contra aquesta nova arbitrarietat d'una dictadura grotesca.

escrites aquestes ratlles, la profecia ha estat plenament acomplerta. Només hem de voler fer-nos dignes dels homes que, com Marian Aguiló, feren possible aquest compliment.

MARAT, O EL DEURE

A J. M. Miquel i Vergés,
amb afecte.

Marat fou assassinat el dia 14 de juliol de l'any 1793.

La contrarevolució posava l'arma assassina en les mans suaus d'una donzella de vint-i-cinc anys. Amb l'acte meditat, instigat i preparat de Carlota Corday d'Armont, la Donzella de Caen, filla d'una família realista, la Revolució Democràtica Francesa perdia el seu gran estrateg i el seu millor teòric.

El poble de París plorà profundament la desaparició del seu millor amic i guia, honrat, sincer, austere i profundament humà.

La freda guillotina de la Convenció, tallava el cap de l'executiva del negre disseny de la reacció francesa. En el paroxisme del seu dolor el poble, com guiat pel fantasma del mestre, clavava les urpes i les dents en el cos dels contrarevolucionaris, contestant el vil assassinat, amb una urpada de terror. Va córrer la sang de nobles i de girondins conspiradors i així salvà en certa manera la Convenció.

El dia 30 d'agost de l'any 1918, hom intentava assassinar Lenin.

La contrarevolució posava també l'arma assassina en les mans delicades d'una dona, Fanny Kaplan, antiga terrorista, afiliada al Partit dels anomenats socialistes-revolucionaris. La Revolució Russa havia estat a punt de perdre el seu gran estrateg, el seu millor teòric.

El poble de la U. R. S. S. estigué uns dies abocat als abismes de l'ansietat i de l'angoixa per la vida del seu millor amic i guia, honrat, sincer, austere i profundament humà.

El piquet d'execució feia justícia en la Kaplan i en el seu còmplice. També el poble rus, exasperat de dolor i davant la certesa que l'atemptat havia estat preparat, meditat i instigat i que corresponia a una campanya de terror blanc, com ho demostrava l'assassinat d'Uritski i els altres atemptats fallits, inaugurava una etapa duríssima de terror roig. Cada gota de la sang de Lenin ha de costar als conspiradors i als blancs centenars de morts... L'interès de la Revolució exigeix llur extermini físic» deia la «Krasnaia Gazeta».

I així fou. L'enemic deixà onades de sang, centenars i centenars de morts. I així salvà la Revolució Russa.

Salvant les distàncies de temps i de lloc i de condicions socials, ¡quin gran paral·lelisme!

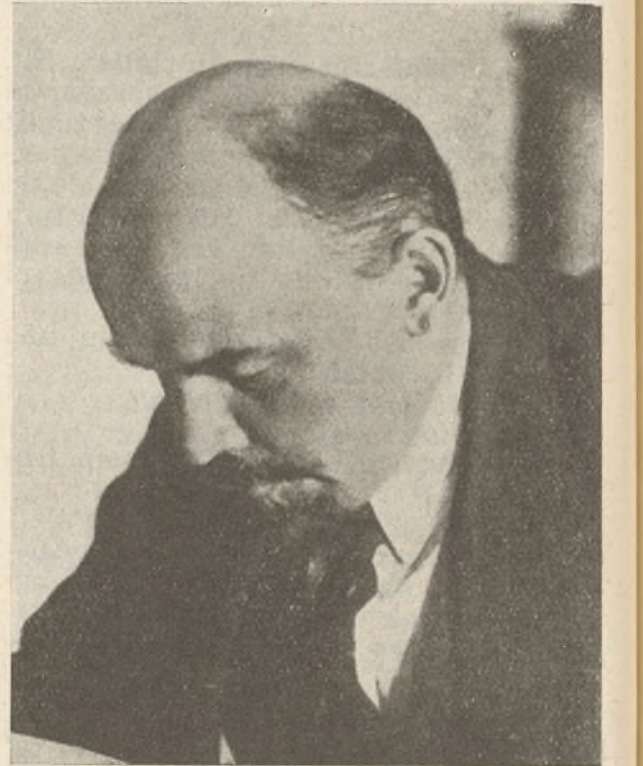
De Carlota Corday, la reacció mundial n'ha fet una heroïna legendaria, una mena de Joana d'Arc. S'ha idealitzat Carlota moralment i físicament. Fou, per a la reacció, un gest individual, sublim, generós i elevat contra el tirà, contra el sanguinari, contra la figura tenebrosa del Cap de la Muntanya. Ella era Republicana i volia una República dolça i suau com un paisatge de primavera. Colpida per l'expulsió dels Girondins, concebé matar Robespierre o bé Marat, qual-sevol dels dos. I sacrificà la seva joventut, la seva bellesa en aquesta gesta de màrtir il·luminada. La literatura reaccionària mundial bé prou que havia tingut, i tindria encara, una cura exquisida a retratar els monstres ferotges dels jacobins i a comptar, un per un, llurs crims innombrables.

La Gironda, servidora vergonyant de William Pitt, artífex de la Santa Aliança contra la Convenció i preparadora meticulosa i freda de l'assassinat de «l'amic del poble», cuità a rentar-se les mans, en un gest teatral de Pilat. La por a la guillotina feia renegar dels propis fills, a tots els altíssims tribuns de la prudència, de la moderació i del no fer res.

Però la sang no els fugia de les mans, com a la pobra de Lady Macbeth. Perquè la veritat era que Carlota Corday d'Armont, era germana de dos exilats; educada en un convent i hoste de la seva parenta, senyora de Breteville, que no feia ostentació del seu «royalisme» per por a pujar els graons de la «llanterna». Provenia de Caen, on es reunien els conspiradors anti-conventionalistes i l'Associació dels Departaments Reunits, sublevats contra la Convenció. No era, a jutjar pel seu comportament davant el Tribunal, cap història i si una fanàtica anti-jacobina, molt intel·ligent i serena. La veritat era que, abans del seu acte, s'havia entrevistat amb diputats girondins i que ja era públic que existia un complot per a assassinar els caps de la Muntanya. Al Consell General del Municipi de París, es llegia, el dia 10, una carta en la qual es deia: «...La Muntanya, el Municipi, la Jacobinera, i tota aquesta trepa maledica, estan a dos dits de la mort. D'aquí al 15 de juliol la ballarem. Desitjo que no es vessi més sang que la de Danton, Robespierre, Marat i Companyia...» I la «Crònica de París», periòdic girondí, parlava de la mort de Marat uns dies abans, l'11 i 12 de juliol. Com en la fallida escomesa contra Lenin, precedeix la mort de Marat l'assassinat de Lepelletier, un altre valor de la Revolució.

També, en el cas de Lenin i d'Uritski, els socialistes-revolucionaris, es rentaren les mans, no per res, sinó per la por a les terribles represàlies que, un cop executat el cop, s'adonaren que s'anaven a portar a

terme. El judici posterior, i més endavant el descobriment de lligams entre els socialistes revolucionaris i la reacció estrangera, ha donat lloc a comprovar que l'atemptat portat a terme per la Kaplan havia estat, en el fons, instigat per l'intervencionisme estranger. Pierre Pascal, encarregat en una missió militar estrangera, del servei de clau, declarà en l'Audiència pública del 28 de juny de l'any 1922: «Jo mateix he desxifrat un telegrama en el qual es parlava de l'ús del terrorisme. Afirmo categòricament que la Missió Militar de... ha instigat els atemptats que s'han comès a Rússia». La història no es repeteix mai; però dos cicles revolucionaris s'assemblen molt...

LENIN

Puix que si hem vist els periòdics reaccionaris de tot el món, i els llibres i tota mena de publicitat, omplir de llot la figura enorme i pura de Lenin, parlant de crims abominables, de crueltats inútils; de fams i de terrors; tractar-lo de megalòman sanguinari, també podem veure els historiadors de classe de la pròpia França empètir i empastifar un dels més alts monuments humans que ha donat, com a pàtria d'homes-senyera. En un i altre cas, les figures repulsiues — parlo des d'un punt de vista històric, no físic — dels victimaris, són aureolades d'encens, presentats com a màrtirs, al costat de la monstruositat ferotgement patològica dels caiguts.

Ah! Bé us parlaran de Marat, el vampir de França, bevedor de sang d'innocents criatures; el geni del mal que eleva el crim a la categoria de ciència matemàtica. Bé us parlaran de Lenin, el diable eslaus, que no s'emociona quan li parlen de la mort dels pobres Romanoff, i que calcula fredament els cops que donarà al cos social d'una classe en desgràcia.

Però no us diran pas que hen estat els tocòlegs que han assistit els dos parts més difícils de la nostra història moderna. Que tota la sang que ells han vessat, ha estat absolutament i fatalment imprescindible, com és imprescindible la sang i el dolor en tot infantament humà. Que ells han hagut de tallar i fendir i usar del fòrceps perquè els teixits socials, fets d'egoïsmes, de castes, de privilegis i comoditats, s'oposaven al naixement del nou ésser, fill de la història, fecundada pel treball de l'home.

Però no us diran pas res de les sagnies inútils i superflues dels terroristes blancs encimbellats al Poder de les nacions i dels Estats. Us presentaran terroríficament les figures de Marat i de Lenin. Però, ¿què us diran de les matances dels grans tirans i de les classes dominadores? De les horribles repressions, per exemple, dels «agermanats» de València i de Mallorca, dels camperols que seguien Munzer; de l'horripilant i fantàstica repressió dels «communards» de París, per no citar-ne d'altres? Si, evidentment, Marat i Lenin es valgueren del terror. Però el terror roig és magnànim, com a fruit del cor generós del poble que coneix els sofriments. El terror roig té un límit; ben definit per una dolorosa necessitat, la mateixa dolorosa necessitat que sincera, per al metge, l'amputació d'un membre gangrenat. Mai no ultrapassa els límits. Un mort de més seria una crueltat inútil; un mort de menys, una imbecilitat que es pot pagar molt cara. Marat i Lenin utilitzaren, per força, aquest terror necessari... però abans de Marat, ¿quantes Bastilles patinades per la vellúria no hi havia a França? Quants patíbuls, quanta misèria? Com era de llarg el rosari de les penes del poble francès? Abans de Lenin, ¿quantes fortaleces de Pere i Pau, quants Schuselbourg hi havia a Rússia? Quantes forques havien alimentat els tirans? Nosaltres mateixos, catalans, utilitzàrem el terror roig en les jornades glòries de juliol. Però el nostre poble aturà la fúria ben aviat, tan aviat, que fins i tot hom té dret a preguntar-se, davant l'escomesa dels enemics de dintre i de fora, si és que ha fet l'imbecil, deixant en una factura cara, algun mort de menys. Perquè els de l'altra banda han perdut el compte, i el perden més cada dia, dels morts que porten de més.

Angel ESTIVILL

(Acabarà en el número vinent)

UNA PAGINA D'HUMOR

-A AQUEST SOLDAT SEMPRE EL VEIG PER AQUI.

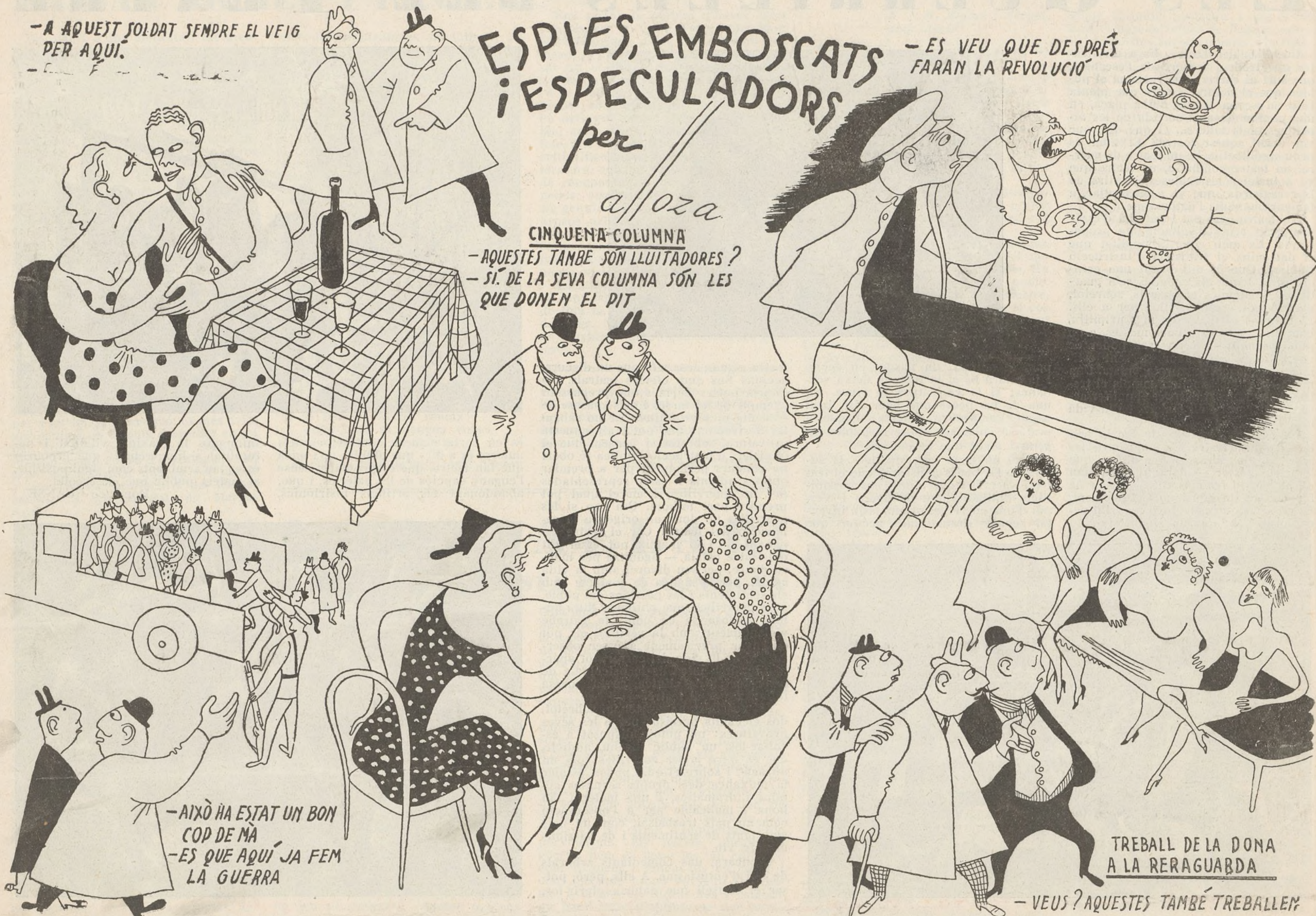
ESPIES, EMBOSCATS I ESPECULADORS

-ES VEU QUE DESPRÉS FARAN LA REVOLUCIO

per a l'ora

CINQUENA COLUMNA

-AQUESTES TAMBÉ SÓN LLUITADORES?
-SÍ, DE LA SEVA COLUMNA SÓN LES QUE DONEN EL PIT

-AIXÒ HA ESTAT UN BON COP DE MA
-ES QUE AQUÍ JA FEM LA GUERRA

TREBALL DE LA DONA A LA RERAGUARDA

-VEUS? AQUESTES TAMBÉ TREBALLEM

COPS DE BEC

-Ara es guanya molt bé la vida.
-Li han posat pis?
-No. Fa de madrina de guerra.

VES PER ON!

Espetec de bales a tort i a dret... El tiroteig és continuat, intens, persistent. Dues hores de joc, amb els canons dels fusells en perill de rebentar-se. Els soldats, sota els cascos de cer, que ondulen la línia de la trinxera, aguanten fermes la melodia jazziana dels projectils que s'entrecreuen.

En una pausa arriba el rellevament. Els rellevats caminen ajupits, a poc a poc, fent equilibris per no ensopegar amb els companys que ocupen els llocs

CAMP FACCIOS

-Cregui'm, Doña Leovilda, si continua la guerra hauré de demanar almoïna.
-Sí, sí. Però, a qui?

que ells han abandonat. Un, amb un gest d'alliberament, es treu el casc, el penja a la boca del fusell que du a l'espatlla i es passa un mocador pel front, ennegrit de fang pastat amb suor. De cop, un tret peta en el casc i l'hi forada de part a part. El soldat no cau perquè li'n priva la paret de la rasa, però queda esbalaït. I només té esma per a dir, amb els ulls clavats al doble orifici que ha fet la bala:

-Recristo! Si no me l'arribo a treure!

PINTURA I CICLISME

Alexandre de Cabanyes ara resideix a El Brull, més amunt de Vic. Per estalviar-se els actuals inconvenients del viatge ferroviari, el pintor vilanoví s'ha comprat una bicicleta per anar i venir de Barcelona quan en té necessitat. I dit sigui que els seus seixanta-tres anys no li són cap impediment per a emular Canyardó pedalejant heroicament la vuitantena de quilòmetres que hi ha des d'El Brull a la nostra ciutat o viceversa.

El dia que féu la primera cursa, Cabanyes amagava sota un barret la seva llustrosa calba, i en passar per l'etapa d'El Figaró fou saludat amb un esvalot per una colla de marrecs que no s'avenien a veure un senyor en bicicleta. El pintor frenà en sec la *sprintada* i saltà de la màquina. La quitxalla, esporuguida, cuita a refugiarse als portals que tenien més a la vora. Cabanyes, però, no s'havia aturat per a escometre'ls, sinó per a anar, simplement, a una botiga que hi havia davant mateix d'on s'havia aturat, comprar-hi una gorra, deixar-hi el barret i emprendre, com si res, el camí de Barcelona damunt la seva llamant bicicleta.

EL PARADIS FEIXISTA

Mussolini retroba un amic de la infància. Feia anys que no es veien i tenen una pila de coses a explicar-se.

-El que m'admira més — diu l'amic — és el teu poder d'atracció de multituds.

-No els saps pas prou — fa el Duce—. Estic segur que si jo li ho ordenava, qualsevol ciutadà anònim es mataria.

-Potser exageres...

-Vols que ho provem?

Mussolini surt al balcó central del Palau de Venècia.

-Quin vols que cridi, dels transeünts? Aquell? Psit!... ¿Voleu pujar?

El desconegut puja, i Mussolini li pregunta, davant el seu vell amic:

-Si jo us ho manava, saltarieu pel balcó?

-Es clar.

Acomiaden el ciutadà i els dos amics reprenen la conversa.

-Què me'n dius?

-Que és tota una prova. Però potser es tracta d'un feixista engegat.

-Vols que ho repetim amb un altre?

-Tu mateix.

-Psit!... Pugeu, si us plau.

Entra un altre transeünt.

-Si jo us ho demanés, us tirariu pel balcó a la plaça?

El desconegut es treu l'americana i corre al balcó. El deturen.

-No, home... No correu tant!

-Es que per viure així, tant me fot tot!

LA «PATÈTICA» DE BEETHOVEN I LA DE XAVIER REGAS

Un músic de l'Orquestra Simfònica Catalana explicava en el despatx del delegat de la Generalitat al Teatre Català de la Comèdia, que Josep Fontbernat, dirigint els assaigs de la «Cinquena» de Beethoven, després de la centèsima interrupció per culpa de la calligrafia il·legible del copista de la partitura que tenia a l'atri, deia:

-«Tornem-hi, nois, amb aquest Himne dels Rabassaires».

Davant la indignació d'alguns dels que escoltaven l'anècdota, Joan Cumesles afegí:

-També ho diu de la «Patètica».

-La deu confondre amb la comèdia nova de Xavier Regàs — aclarí Avelí Artis.

COM CANVIEN ELS TEMPS

Els joves de la darrera generació, encara deuen recordar que Mussolini féu, no fa ni cinc anys, unes aparatoses maniobres militars a la riba del riu Brenero, per demostrar a Europa que Alemanya no constituïa cap perill per a Itàlia.

Els vells també ho recorden perfectament. Fou aleshores que Mussolini tragué la moda d'enfilarse als tanes, per tal d'afegir arrogància al seu suposat imperi intangible.

Ara, joves i vells han pogut assabentar-se que les camises brunes de Hitler, formant compactes divisions regulars, han envaït Àustria, per imposar-hi l'ordre d'Alemanya — això diuen els alemanys per tota excusa.

Els alemanys, al través d'Àustria, han arribat a la frontera italiana de l'altra riba del Brenero. L'oficial alemany que manava les tropes invasores i l'oficial italià que manava el des-

tacament fronterer de vigilància, s'han donat la mà.

No se sap, però, si se l'han estreta gaire!

Els italians, que hom sàpiga, encara no han començat a córrer.

Com canvien els temps!

PREVISIO

El segon senyal d'alarma fou donat el dia de l'estrena d'«El casament de la Xela», deu minuts després d'haver començat el tercer acte. Com que era tard, allí acabà la primera representació de l'obra.

L'endemà, a la tarda, tornaren a sonar les sirenes, s'apagaren els llums i la segona representació de la comèdia de Benguerel s'estroncà un quart abans d'arribar al final. En la sessió de diumenge a la tarda, per tal de no treure massa aviat la gent al carrer, calia fer els intermedis una mica llargs. El primer resultat, fins i tot, excessiu. Tant, que en el moment d'alcantar-se el teló, un espectador digué, en veu alta perquè el sentissin des de l'escenari:

-Aneu més de pressa, perquè és la tercera vegada que vinc i no vull en-tornar-me'n sense haver vist tota l'obra.

ECLIPSI

L'anècdota és atribuïda a Francesc Pujols.

Diu l'anècdota que Francesc Pujols trobà un mati, molt mati, Comas i Solà, que anava Rambles amunt amb pas apressat i cara preocupada.

-On aneu tan freturós, tan d'hora?

-diu que digué Pujols.

-Perdoneu-me, no em puc aturar; tinc pressa. A les nou tinc un eclipsi — respongué el famós astròleg.

-Bé, vaja! Així no correu gaire...

Aquest eclipsi sempre serà a dos quarts de deu!

ELS PREUS

Una altra anècdota, atribuïda a Francesc Pujols.

Era durant la passada conflagració europea.

A Espanya, els especuladors, tal com fan ara, anaven fent pujar els preus de tot, a marxes accelerades.

Pujols anava cada tarda a berenar a «La Lluna».

Un dia, el berenar li costava tres pessetes. L'endemà, el mateix petit àpat, li'n costava cinc; l'endemà passat, nou; i així indefinidament.

Un bon dia, el nostre Pujols cregué arribat el moment de protestar, i ho

-Es veu que quan el bombardeig, no va sentir les sirenes.
-Ja les sentirà ara.

féu, naturalment, amb aquella elegància que el caracteritza.

Cridà el cambrer, i, després d'haver-li fet efectiu el preu de la consumació, li digué, amb veu serena i gest somrient:

-Escolteu, amic; a mi, no me'ls acabareu!

L'HOMME CONEGUT I L'HOMME DESCONEGUT

Per una de les ràdios escoltades de bona fe, sortí l'altre dia un «speaker» i digué el següent — tal com pinta —, sense treure punt ni coma:

-Per absència de l'home desconegut, i en lloc de l'amena conferència que ell dona als nostres ràdioients, cada diumenge, a aquesta mateixa hora, avui sentireu unes paraules del «propi» comissari de Propaganda, Jaume Miravittles.

I el vàrem sentir!

-Tan greu, està?
-Sí. Ara ja és un objectiu.